

SÉD

63.

VESZPRÉMI KRITIKAI LAP

XII. évfolyam, 2026. 3. szám

séd

Veszprémi kritikai lap

2026. 3. szám

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztik:

Demel Eszter, Géczy János, Gopcsa Katalin,
Grászli Bernadett, Király Viktor,
Perlaki Claudia, Vondervisztné Kapor Ágnes

E szám szerkesztője:

Géczy János

Szerkesztőségi titkár:

Horváth Brigitta

Olvasószerkesztő:

Sövényházi János

Lapterv: Somody Péter

Tördelés: Dénes Tamás

Felelős kiadó:

a Pannon Egyetem
rektora

E-mail:

seed.veszpreem@gmail.com

Nyomda: OOK-Press Kft., Veszprém

ISSN 2416-0628

Megjelenik Veszprém Megyei Jogú

Város Önkormányzata
támogatásából

Folyóiratunk elektronikus formában

elérhető az alábbi címen:

<https://epa.oszk.hu/03500/03506>

SZÁMUNK SZERZŐI

Bence Erika *egyetemi tanár*

Dósay Norbert *középiskolai tanár*

Éltető Erzsébet *kulturális szervező*

Felföldi Gábor *közművelődés-szervező*

Fenyvesi Áron *művészettörténész*

Grászli Bernadett *művészettörténész,
szerkesztő*

Herth Viktória *művészettörténész*

Horváth Viktória *magyar–angol szakos
tanár*

Huber Lilla-Mária *művészettörténész*

Király Viktor *középiskolai tanár*

Kovács Attila *zeneszerző, zongorista*

Krámer György *koreográfus, táncos*

Ladányi István *irodalmár, egyetemi docens*

Molnár Erzsébet *előadóművész*

Nagy Zsombor *művelődéstörténész*

Nyakas Krisztián *zenész*

Órsi Ágnes *újságíró*

Rostetter Szilveszter *orgonaművész*

Slemmer Bence Manó *politológus*

Szabadvary Tamás *régész*

Szikra Ágnes *középiskolai tanár,
drámapedagógus*

Tevesz Mária *művészettörténész,
muzeológus*

Vándorfi László *rendező, színész,
színházigazgató*

Zsigmond Gábor *régész*

Zsubori Ervin *elektrografikus*

A borítófotón bronz
Silenus-fejet megjelenítő
applikáció, Kr. u. 2. század
vége – 3. század első fele.

séd könyvek

- Csuhay István:
Szobornék városa. Tizennégy veszprémi szobor a múlt század második feléből
- Strenner József–Gáspár Gábor:
Veszprémi fák és bokrok
 - Gopcsa Katalin:
Veszprémből nézvést
 - Palágyi Sylvia:
A teljesség szimbóluma
- Géczy János–Stirling János szerk.:
Régi magyar kertek
 - Ladányi István:
Időszaki kiállítás
 - Géczy János szerk.:
Hősbemutatók (Pannon Várszínház)
 - Szántó Viktória szerk.:
Kabócahang (kritikák)

a séd

az alábbi helyeken kapható:

- ActiCity Tánc- és Mozgásművészeti Központ, Veszprém, Hóvirág utca 1.,
- Agóra Városi Művelődési Központ Veszprém, Táborállás park 1.,
- Egyetemi Könyvtár és Levéltár Veszprém, Wartha Vince utca 1.,
- Eötvös Károly Megyei Könyvtár Veszprém, Komakút tér 3.,
 - Hangvilla Veszprém, Brusznyci Árpád u. 2.,
 - Kabóca Bábszínház Veszprém, Deák Ferenc utca 13.,
 - Laczkó Dezső Múzeum Veszprém, Erzsébet sétány 1.,
 - Művészetek Háza Veszprém, Vár utca 29.,
- Pannon Egyetem B épület, porta Veszprém, Egyetem utca 10.,
- Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata Polgármesteri Hivatala Veszprém, Óváros tér 9.

Folyóiratunk minden páros
hónap első hetében jelenik meg.
Lapzárta: minden páratlan hónap 20-án.

Tartalom

- 2 Szabadváry Tamás
Úristen, Baláca, micsinálsz?
Silenus-fej. Bronzlelet, Balácapusztá, 2026. március 19.
Hosszúság = 7,406 cm; szélesség = 4,507 cm;
mélység = 2,490 cm; tömeg = 180,73 g.
- 4 Zsubori Ervin
Fizikai felolvasószínház
Sápadt emberek és történetek. Ady Endre prózái. A Forte Társulat előadása. Budapest, Szkéné Színház, 2026. március 22. Az előadást ősszel mutatják be a Pannon Várszínházban.
- 5 Vándorfi László
József Attila-mágia
Szívünkbeől zuhanó szelek. A Prieger Zsolt Társulat József Attila-estje. Hangvilla, 2026. április 11.
- 5 Dócsy Norbert
Pécéző szavak, avagy beatek és bájtok a költészet napján
Szívünkbeől zuhanó szelek. A Prieger Zsolt Társulat József Attila-estje. Hangvilla, 2026. április 11.
- 6 Szikra Ágnes
Original Englishmen from Sherwood
Robin Hood. Rendezte: Schneider Jankó. Kabóca Bábszínház, 2026. április 11.
- 7 Krámer György
Ady & Léda
Ady & Léda – Szeretném, ha szeretnének. Táncszínházi előadás. A Horváth Renátó Production és a Veszprémi Petőfi Színház közös produkciója. Veszprémi Petőfi Színház, 2026. április 21.
- 9 Király Viktor
Apák és fiúk
Florian Zeller: *A fiú.* Rendezte: Józán László. Veszprémi Petőfi Színház, 2026. május 15. (bemutató: 2026. április 10.)
- 10 Kovács Attila
Est a kamaramuzsika jegyében
A Mendelssohn Kamarazenekar bérleti koncertje a Hangvilla nagytermében. 2026. április 9.
- 11 Molnár Erzsébet
A napsugarakról
Napsugarak zúgása, amit hallok. Sebestyén Erika előadói estje. Agóra Veszprém Kulturális Központ, 2026. március 25.
- 11 Nyakas Krisztián
35 év szélmalomharc
Quimby: *A Terepasztal lovagjai.* Az MVM Dome-ban tartandó március 28-i koncert főpróbája a veszprémi Expresszóban. 2026. március 26.
- 12 Rostetter Szilveszter
A feltámadás fényei
Mizsei Zoltán gregorián hangversenye a Veszprémi CODE Digitális Élmenyközpontban. 2026. április 5.
- 12 Molnár Erzsébet
Vers és kép
Géczi János versei és Ország Lili képei Csanádi Judit tárlatvezetésével. Laczkó Dezső Múzeum, 2026. április 9.
- 13 Felföldi Gábor
Miért ne olvassak verset?
Berzevici Zoltán koncertje a Pannon Egyetem költészetnapi programsorozatában. E kamara, 2026. április 14.
- 13 Éltes Erzsébet
Egy életmű nyomában
Hamvas másképp. Beszélgetés Palkovics Tiborral. Művészetek Háza Veszprém, S-stúdió, 2026. április 15.
- 14 Slemmer Bence Manó
Csolyányos, a bakonyi Macondo
Szántó Áron: *A küszöb.* Figura Könyvkiadó, 2026.
- 14 Örsi Ágnes
Ítélszék
Lélektől Lélekig Fesztivál, Veszprémi Petőfi Színház. Latinovits-Bujtor Játékszín, 2026. április 18.
- 15 Horváth Viktória
Csak természetesen!
MMA Filmklub a Fotonban. *Akcióban a természet őrzői* – magyar dokumentumfilm, 67 perc, 2019; *Várfoglalók / Szigliget–Csobánc és Sámsonháza–Fejérvő* – magyar ismeretterjesztő film, 29 perc, 2022 és 2025; *Dr. S. O. S. Kazahsztánból – A vadlovak visszatérnek* – magyar dokumentumfilm, 58 perc, 2025; közönségtalálkozó.
- 16 Kovács Attila
A bécsi klasszika igézete
A Mendelssohn Kamarazenekar évadzáró bérleti koncertje Erdi Tamással. Hangvilla, 2026. május. 16.
- 17 Slemmer Bence Manó
Underground anomália
Acid Empire-koncert. Terem, 2026. május 15.
- 18 Ladányi István
Addig megy, amíg tekerik
Szajkó István: *Drótszámárparkoló 2.0.* Sümegi Violin Hegedűkészítő Műhely és Galéria, 2026. április 29.
- 21 Herth Viktória
R. Kiss Lenke 100
R. Kiss Lenke-megemlékezés. Gizella Napok. Művészetek Háza Veszprém és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Veszprém Megyei Tagozata. 2026. május 13.
- 22 Huber Lilla-Mária
Imázsépítés, reprezentáció, mecenatúra
61 rangos képzőművészeti alkotás érkezett a Laczkó Dezső Múzeumba
- 23 Tevesz Mária
Üvegszerzemények
- 25 Nagy Zsombor
Kapcsolódások
Pattantyús Orsolya és Pattantyús Gergely kiállítása. Művészetek Háza Veszprém, 2026. március 5.
- 26 Grászli Bernadett
A táj fényei
Toroczkai Csaba fényképei a Fotonban. Foton Audiovizuális Központ, 2026. május 7. Toroczkai Csaba: *A táj fényei.* Művészetek Háza Veszprém. Budapest–Veszprém, 2023.
- 27 Zsigmond Gábor
Kortárs képzőművészet a Villa Romanában
Géczi János: *Kentaur.* Dekollázskiállítás. Magyar Nemzeti Múzeum, Balácapusztá, Villa Romana. 2026. április 18.
- 30 Fenyvesi Áron
Feedback és kollapszus
Fenyvesi Ottó: *Feedback és kollapszus.* Művészetek Háza Veszprém, Szilágyi László Utcagaléria. 2026. május 7.
- 33 Bence Erika
A Cholnoky-kód, avagy Kivel találkozott a szerző a korfui osztériában?
Tudományos tanácskozás a Cholnoky testvérek életműveiről

Számunkat Gáspár Gábor fényképeivel illusztráltuk.

Általánosan egy elhivatott régész terepen valamiféle goethei értelemben vett Begeisterung bűvöletébe kellene, hogy kerüljön, mely egyfajta harmonikus egységet képez az elvégzendő munka távlataival. Jelen napon ez nem feltétlen történt így. A friss szántás tényének infantilis vízióig terjedő lehetőségeit repedésig devalválta a jobb kezemben tartott fémkereső törött bemenetéről gyógyíthatatlanul szökésre predesztinált kijelző, melyet némi kétséges praktikával, a bezsibbadt hüvelykujjammal szorítottam méltóságát veszített helyére.

Úristen, Baláca, micsinálsz?

Silenus-fej. Bronzlelet, Balácapusztá, 2026. március 19.

Hosszúság = 7,406 cm; szélesség = 4,507 cm; mélység = 2,490 cm; tömeg = 180,73 g.

A technikai antitalentumok magabiztos, egyben bágyatag fantáziátlanságával tubusnyi Technokol Rapid vágya tolakodott be, de ennek értelmezhetőségét kár volna részletezni. További együttműködés a Balácán szinte állandóan jelen lévő szél kikezdett egy sebet a hidegallergiás kezemen, így koncentrációm tovább tompult. Szél. Balácán feltehetőleg a szelet is műemléki védetség alá kellene helyezni, mivel állandó munkája mintha egy római mezőgazdasági író szakkönyvébe kíváncskodna. Tehát, Baláca legelső magkezdeményének idején, ha mondjuk L. Iunius Moderatus Columella éppen erre járt volna, akkor jó eséllyel megtetszett volna neki a közvélekedés szerint fontos, levegőt tisztító, környezetet egészségesebbé pingáló szél. Ja, de minek járt volna erre? Meg akkor már talán nem is élt, másrészt Gadesben született, rühellte volna a pannoniai környezetet, csakúgy, mint az én hidegallergiás modern kori kezem.

A fémkereső manuálisan tapasztott kijelzőjén, melyet természetesen nem tisztítottam meg előzetesen, így lapján a még oly semleges márciusi fényel karöltve a visszaverődés koszdomborzatokkal nehezíti a látási viszonyokat, jaj... De mintha jól láttam volna: a számérték **86**. Na. Kissé biztatóbban cicceg, gerjed, erről lóbálom, arról lengetem, magas az érték, nem vált, ez jó, csehoivi traktorcsavar nem lehet, de még sokkal rosszabb igen, a dosztojevszkiji romlás borsodis dobozának diribdarabja, melyet az alvilági igazságtalanság örök cirkulációra ítelt a szántás Odüsszeiáiban. Szóval akkor: ráásunk, kisebb százalékkal valami, közben a régészeti park múzeumpedagógusa érkezik nagyfiával, félszegen mormolva próbálok valamit vicceskedni, hogy asszisztálnak a sörsőrdobozhoz. Kis ásóval kotrok, lassan dobok, na, valóban zöldül kis foltban. Hát ez tényleg a *kurv@ Borsodi* lesz (a szakterminológia leírása, mint recens színesfémhulladék, nagyon hosszú). De nem, ennek olyasféle szeme meg szőre van, nem igaz, ez vízszintesen néz felfelé vagy kifelé a felhőtűrős égre! Kibontakozik egy arcnak a vonala, struktúrája, gondolkodom, miközben a földet óvatosan tisztítom róla, csomókban lévő haj, erős szakáll, minden eszembe villog, Balácán megannyi korszak akad a paleolittól a világháborús infernóval bezárólag, csak rómainak nem akarom elhinni. Valami letört pásztorbotdész, néprajzi emlék, biztosan itt Veszprémfajszon vagy Vámoson, esetleg Besztercebányán élt 1850 körül egy mester – ez mekkora vérbő hülyeség.

És mégis, hideg, igazi tavaszi földillatú masszív, öntött bronz kerül a kezembe minden mélyedésével, hajlásával, összefüggő sötétzöld tónusa a nedvességtől szinte foszforeszkál. Nézegetjük, pár másodpercig nem is szólunk. Majd a szél rapszodiáját meg-

Bronz Silenus-fejet megjelenítő applikáció, Kr. u. 2. század vége – 3. század első fele

A lelettől pár méterre előkerült, Kr. u. 231–235 között vert Severus Alexander-sestertius, hátlapján a villámköteget szóró Iuppiter alakjával

törve, dilettáns marhaságokat hadovállok, hogy Iuppiter, de aztán az ikonográfia kezd pattogzani az agyi szinapszisaimban... De-hogy Iuppiter, te szerencsétlen. Hercules sem, mert annak a haja a homlokra omlik, az orr tömpe, a szem düledt, ez a szakáll, nem lehet más, mint szatír, Silenus – Dionüszosz/Bacchus isten zsáneres és részeges, természeti őserőt megtettesítő kísérőjének – kobakja. Hátoldala, igen, szeggel erősítették valamihez. Kérdés, mihez. Nagyobb láda, bútor, esetleg kocsialkatrész, nem tudom. Hirtelen a fejemben csak meleg üresség tátongott, olyasmi, amit hajdan elmúlt misztikus vallások hívei vágytak, Balácán ez földben sötétzöldre cserződött, 1800 éves manifesztum.

Restaurálás: Cserepkei Csilla, MNMCK, MNM. Fotó: Jaksity Iván, MNMCK, MNM. Akik jelen voltak: Csomor-Mészáros Judit, Mészáros Milán.

Szabadváry Tamás

*A bronz Silenus-fejet megjelenítő
applikáció hátlapja, ólom forrasznyommal,
négyzetes szegmenettel*

Fizikai felolvasószínház

Sápadt emberek és történetek. Ady Endre prózái. A Forte Társulat előadása. Budapest, Szkéné Színház, 2026. március 22. Az előadást ősszel mutatják be a Pannon Várszínházban.

A jó színház elbizonytalanít: amit látunk, amit megélünk az előadással egy térbe zárva, az vajon a valóság vagy a valóság láttatása? Eljártsszák csak, vagy tényleg az van, ami előttünk zajlik? A Forte Társulat és a veszprémi kötődésű Horváth Csaba rendező sohasem ismert ebben kompromisszumot. Náluk pontosan érezni, hogy itt senki sem játszik, hanem éli az életét – épp most azt az egy-két órányit, ami alatt egy színdarab egyik létezője, ennek minden következményével együtt.

Tánc – kivilágos kivi

Kivilágos kivilágos. Mészáros Csaba rendezésében a Forte Társulat előadja Ady Endre prózáit. Rendezte: Horváth Csaba. Vezetik: Horváth Csaba, Forte Társulat. Fotó: Mészáros Csaba. A színházban minden egy-egy felvonásról szól, de a történetek egymással is kapcsolódnak. A színházban minden egy-egy felvonásról szól, de a történetek egymással is kapcsolódnak. A színházban minden egy-egy felvonásról szól, de a történetek egymással is kapcsolódnak.

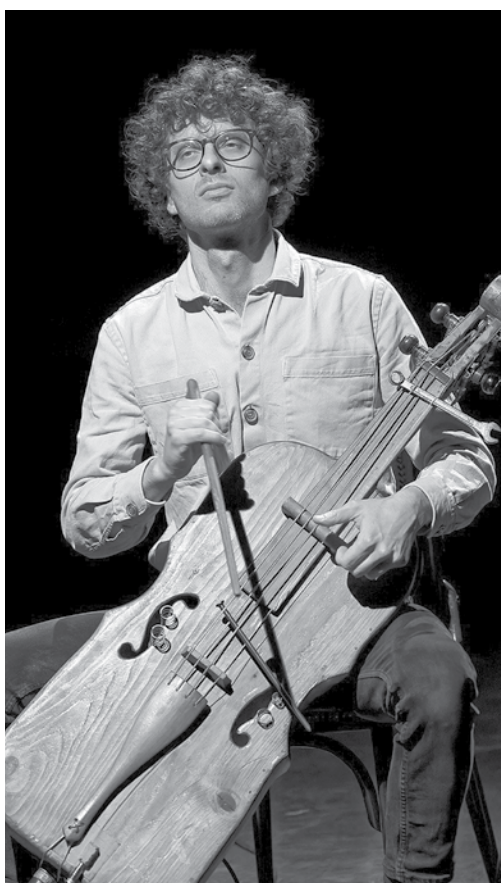
Séd, 2024. 1. sz., 50. old.

Az elbizonytalanítás a Forte legújabb, háromszereplős darabjában a mindvégig néma, ám annál hangosabb Gyár-fás Attila reszortja is. Ott van például az a jelenet, amikor leg-alább két percnél

nem lehet eldönteni, hogy a Szkéné hangtechnika omlott össze, s az előzenei aláfestést eksztatikus fegyelmességgel menedzselő muzikus képtelen kezelni a helyzetet, azaz megszüntetni a neki-nekilóduló gerjedést, vagy épp ellenkezőleg, ő maga idézi elő – és fokozza a még épp elviselhetőig – finom gesztusokkal a kontrollált kakofóniát.

Természetesen az utóbbi, amiről az győz meg leginkább, hogy Pallag Márton fél másodperces csúsztatással hibátlanul lemozogja a csikorgó, látszólag kiszámíthatatlan improvizációkból előcsalt futamokat is. Meg úgy általában mindent. Ami időnként teljes mozdulatlanságban is megnyilvánulhat, akár háttal a nézőknek, arctalanul, mégis erős jelenléttel.

A folyamatosan fenntartott, időnként reflektorokkal is fókuszált intenzitás (fény: Payer Ferenc), ami egy pillanatra sem engedi el a nézőt, különösen kontrasztos an-

Fotók: Mészáros Csaba

nak tükrében, hogy a *Sápadt emberek és történetek* című produkció olvasószínház-ként hirdeti magát. És valóban, a megszólalók széke mellett, egy-egy kottaállványra helyezve, ott a szöveg (egyedül a zenésznek nincs kottaállványa) – székeik és állványaik egyúttal a teljes díszletet jelentik, de az effajta felfokozott eszköztelenség a kezdetektől a társulat védjegye –, és időnként bele is tekintenek.

Földeáki Nóra talán csak egyszer, s akkor is bizonytalanok lehetünk, hogy puskázásként vagy dramaturgiai gesztusként, de amúgy fejből mondja – éli elénk – Ady Endre szövegeit. Pallag Márton többször fordul a kotta felé, néhol mintha lopva, máskor szinte belebújva a lapokba, de meglehet, ő is csak azért, hogy megtapasztalhassuk, milyen a Forte-féle fizikai színház, ha felolvasó... Nos, ugyanolyan, mint ha nem, talán csak veszélyesebb: ha szöveggel a kezében kell olyan helyzetekbe belemenned, amikhez egy filmforgatáson biztosan dublőrt használnának, annak van némi kockázata. Ilyen több is akad ebben az előadásban, amelyben úgy mond Ady-novellákat „olvasnak fel” (és amelyből – az *Apró, véres balladák* után – ismét kiderül, hogy a rímek menedékétől magát önként megfosztó költő milyen elementáris, már-már gátlástalan tud lenni rövid prózában, s közben még az ironiáról sem hajlandó lemondani).

A történetek főszereplői ezúttal nő. Bár ezt az elején még nem tudhatjuk, így Földeáki Nóra – (majdnem) mindvégig túsarkúban, de novellánként váltott, ám egyaránt pazar ruhákban (jelmez: Benedek Mari) – az első jelenetben a legtermészetesebb módon Ady hangján szólal meg, háborodik fel, kéri ki magának. Később bizonytalanodunk el (ki tudja, hányadszor), hogy talán nem is a nagy költő volt ott a helyszínül szolgáló kupében, hanem csak – lubickolva a szerepben – magára öltött egy női karaktert. Éppenséggel lehet per sze a nő költő is, méghozzá fájdalmasan sikeres, mármint a férfi kollégák szemében fájdalmasan; ennek konzekvenciáit egy másik megidézett írás vonja le.

Míndez a szenvedélyes lobogás Gyár-fás Attila körül zajlik, aki egy lenyűgöző ütőgardonnal (beszédesebb nevén tekenyőgardonnal, ezzel az egyetlen fából kifaragott, bumfordi csellóra emlékeztető, önmagában is teátrális hangszerrel) ül a fekete színpadtér közepén, és a számtalan pedál, torzító elektronika mellett többek közt villáskulccsal, ezüsttálcával, rugókkal és csörgőkkel modulálva emeli paralel koncertélménnyé az előadást. (Nem véletlenül lett ez a teljes alcím: zenébe zuhanó, mágikus olvasószínház.)

A darab egyik csúcspontja az a vonulás – a szó legszorosabb értelmében vett zenei kíséret –, amelyben az egyik

novellanő teste hosszú perceken (már-mint színházi perceken, amúgy órákon) át sodródik a hideg Dunában, és a zenész,

fejével lefelé fordított hangszerét a földön csúsztatva követi kitartóan, hajókürtök hangját csiholva ki a behangosított padlózatból. Földeáki Nóra ruhája mind-eközben – a túsarkút már lerúgta – hol kabarétáncosdresszként, hol hínárként, hol halászhálóként tapad a testre. E multifunkciós szemlélet másik markáns felvillanása, amikor a férfi szereplő félbehajtott szövegkottájából áll és váll közé szorított hegedű lesz.

A *Sápadt emberek és történetek* a Forte prezentálásában nem akar aktualizálni, nem sugalmaz és nem üzen; egy-

szerűen annyit tesz, hogy kézbe fog pár százegynéhány éves, alig ismert novellát, és a maga eszközeivel kihoz belőlük mindent, ami bennük van. Az az érzésünk, hogy ezt bármilyen alapanyaggal képesek megtenni (amint ezt a társulat életműve bizonyítja is), voltaképpen tehát mindegy, hogy most épp Ady, épp nők, és épp ezek a nők. Mégis, hazaérve a színházból az első, ami feljön: miért nincs ott a polcon az *Ady Endre összes versei* mellett a novelláskötet?

Zsubori Ervin

József Attila-mágia

Szívükből zuhanó szelek. A Prieger Zsolt Társulat József Attila-estje. Hangvilla, 2026. április 11.

Szinte magától értetődő, hogy április 11-én, a költészet napján József Attila-műsorral ünneplünk. Talán az is kézenfekvő, sőt már-már unalmas, hogy versek és versmegzenésítések is tarkítják a műsort, fenntartva a nézői figyelmet az ezerszer hallott és igen sokszor rosszul értelmezett, szöveghibákkal előadott versek, naplórészletek sűrűjében.

Prieger Zsolt *Szívükből zuhanó szelek* című összeállítása tehát vegyes fogadtatásra számíthatott a Hangvilla nagytermében. Hogy a vártnál kevesebben voltak, az nem őt minősítette, hanem szomorúan jelzi a versinterpretációk népszerűségének zuhanórepülését, a társadalmi igény ez iránti rohamos csökkenését. Bonyolult kérdés ez: oktatási, tömegkommunikációs, előadó-művészeti összetevőkön kívül a megformált beszéd, a nyilvános gondolatformálás igényének tragikus hanyatlását mutatja.

Prieger Zsolt előzetesen így vezette be veszprémi József Attila-estjét: „Az előadás ebben a formában és ezzel a társulattal csak Veszprémben kerül bemutatásra, úgyhogy unikális estére készülhet a közönség. Az előadás a lelkesítő, aktívista, energikus költőre és gondolkodóra koncentrálnak, radikálisan szakítva az évtizedeken át kizárólag szomorúnak-depresszívnek megrajzolt József Attila-képpel; blues, elektronika, klasszikus zene, zajok és kísérletezés: majd’ minden stílus szembejön majd velünk az animás hangműhely kulisszáiból.”

Üdítő és egyben megtisztelő, hogy az ajánló tartalma egyezik a látottakkal, nem vezet félre, nem ígér többet és mást, mint amit az est folyamán tapasztalhatunk. Sőt. Különös mágia Prieger estje, egészen egyedi szerkesztői, előadó-művészeti eszközrendszerrel. Az előadást végig finom zenei vagy ritmikai hangzás kíséri, egyetlen ismert vagy kevésbé ismert vers egésze sem hallható, néha csak páros sorok, szókapcsolatok, szavak hangzanak el, alkotnak gondolatritmusokat, ösztökélnek váratlan asszociációkra. Érzéki, intellektuális sámánszertartás ez, ahol egy új József Attila-mű születik az életmű töredékeiből. Vakmerő kirakós játék, melyben a puzzle

darabkái a mélyrétegekből táplálkoznak, és mi, a szertartás aktív résztvevőiként, a felismerés örömeivel kapcsolódunk be a játékba, és alkotunk többdimenziójú József Attila-képet.

A kísérlet nem sikerülne, ha a zenei ritmika nem élne együtt a gondolatok ritmusával, a szövegszerkesztés komponáltságával. Bravúros munka ez.

Ugyanígy elronthatna mindent, ha az öt szereplő nem olvadna egy személyiséggé, nem lenne alázatos partner, nem venne részt – még a hallgatás pillanataiban is – a ritmikus kompozícióban, szellemi-

leg, beszéd- és énektechnikailag, erőteljes jelenléttel, a kiemelkedés igénye nélkül. A nagyszerű csapatmunkáért külön elismerés illeti Prieger Zsolt (szöveg, sampler) mellett Nagy Katicát (szöveg), Döbrösi Laurát (szöveg, ének), Kováts Tibort (gitár, billentyűs hangszerek) és Merkl Tamást (billentyűk, harmonika).

A másfél óra könnyen elröpül, elcsönDESÜLÉST okoz, finom izgalmat, érzéki-intellektuális élményt. Szóval költészetnap katarzist.

Vándorfi László

Pécéző szavak, avagy beatek és bájtok a költészet napján

Szívükből zuhanó szelek. A Prieger Zsolt Társulat József Attila-estje. Hangvilla, 2026. április 11.

A cím nem ígért többet József Attila szövegeinek egyestnyi felidézésénél, s a versek és idézett szövegrészletek előadása sem vállalkozott ennél többre. József Attila szövegvilága, szövegüniverzuma önmagában is elragadó, s ha valakik veszik a bátorságot, hogy hangzó, zenei tartalmat is kerítsenek a szövegek köré, csak még gazdagabbá, még színesebbé tehetik ezt a világot.

Az előadás ajánlójában azt olvashattuk, hogy a darab igyekszik szakítani „az évtizedeken át kizárólag szomorúnak-depresszívnek megrajzolt József Attila-képpel”, s ez részben sikerült is. Prieger Zsolt, az Anima Sound System vezetője, író, producer és előadó eddig több mint 20 zenei-irodalmi estet állított már színpadra. Ennek az előadásnak a műsorát a 20. századi magyar irodalom egyik meghatáro-

zó alakjának az életművéből állította össze, olyan zenésztársakkal kiegészülve, mint Merkl Tamás multiinstrumentalista és Kováts Tibor gitáros-billentyűs. A zenészeket két nagyszerű színésznő, Döbrösi Laura és Nagy Katica egészítették ki.

A szövegeket Laura, Katica és Zsolt egymást váltva olvasták fel gondosan elhelyezett laptopjaikról, a szövegeknek kijáró tisztelettel, alázattal és méltósággal. Ko-

moly, minden kis apró részletre kiterjedő előadásuk azonban bennem kicsit a James Bond-filmek világának a „részva, nem keverve”-hangulatát idézte. Látványosan és valóban művészien adták elő József Attila sorait, azonban nehéz nem komoly, álmodozó, melankolikus, helyenként rajongó szövegeknek hallani az amúgy valóban komoly, álmodozó, melankolikus, helyenként rajongó szövegeket.

A bluesos, rapes, elektronikus zajos és zörejes hangzás kifejezetten jót tett az eredeti szövegeknek. A modern, mai hangzású ritmusok mutatták meg igazán, mennyire modern, aktuális, mennyire előrettekintő nyelvi hangzású költő-író volt József Attila.

A magánéleti tartalmú szövegek mellett előkerültek a társadalomkritikus, rendszerbíráló darabok is, ezeknek különösen izgalmas hatásuk és hangulatuk volt

a másnapra kiírt országgyűlési választások előtt. József Attiláról tudható, hogy hatalmas kritikusa volt saját kora kegyetlen és igazágtalan társadalmának, ami jórészt a Horthy-rendszer arrogáns közönyének és a korabeli európai viszonylatokhoz képest sokkal korábban faszálódó magyar társadalomnak szólt.

Az előadást hallgatva, jó visszagondolni rá, milyen komoly hagyománya és ezen keresztül már múltja is van a magyar irodalmi művek megzenésítésének. A teljesség igénye nélkül a legnagyobbak között érdemes megemlíteni a sajnos nemrég elhunyt Sebő Ferencet, a méltán híres és neves Földes László Hobót, a mindig izgalmas és szórakoztató Huzella Pétert, Halász Juditot, Für Anikót, és az újabb generációk alkotói közül Kollár-Klemencz Lászlót, a Red Bull Pilvaker-projekt azóta is sikeres alkotóit, Fluor Tomit, Marsal-

kó Dávidot, Lábás Vikit, Akkezdet Phiait, Saidot, Závada Pétert, a slam poetry-előadókat, Simon Mártont, Kemény Zsófit vagy a költőnek és slammernek egyaránt kitűnő Weiner Sennyei Tibort.

Jó látni és hallani, hogy nemcsak kitűnő klasszikus és modern költőink, hanem a költészetüknek, művészetüknek méltán neves adaptálói, feldolgozói és előadói is vannak. Mert nemcsak nyelvben, költészetben, de zenéjében, színházában, festészetében és filmvilágában is él a nemzet. S ahol a zene képes testet adni a szövegleleknek, ott mindig marad remény, hogy az irodalom nemcsak leírt, nemcsak kimondott, hanem meghallott és meghallgatott tartam és tartalom lesz és lehet.

Dósay Norbert

A mai korról fűszerezve, kicsit megfricskázva állítja színpadra az ismert történetet a Kabóca Bábszínház társulata. Humorral alaposan beoltva előfordulnak itt erdőben bolyongó turisták (például az egészen biztosan keletnémet származású Udo), megjelennek a lökött cimborák (Little John, Tuck barát és a hármas „vidám fiúk”), és befut maga a címszereplő, Robin Hood, a zöld ruhás, kapucnis idegen is. Fülbemászó, csalogató a darab zenéje, nagyon jellemző, dallamos, énekelhető, akár megtanulható is lenne, és remek tempót diktál az előadásnak (zeneszerző: Babarci Bulcsú).

Original Englishmen from Sherwood

Robin Hood. Rendezte: Schneider Jankó. Kabóca Bábszínház, 2026. április 11.

Séd, 2025. 6. sz., 16. old.

Séd, 2026. 2. sz., 4. old.

Értetlen bandatagok: Robin csapata. Versus az élveteg vezetők: a gumikacsával fürdőcskéző János király, az „Englishman” teázgató nottinghami seriff, a gyáva Guy Gisborne, mindannyian telitalálatok, különböző színben pompázó arccal. A seriff zöld, Gisborne kék, János király sárga fejű. Ellenpontjuként egyedül Robin Hood jelenik meg emberi valójában: saját arccal (Kalocsányi Gábor). Mellettük

szerepelnek még kesztyűbábok, akik kicsit Paprika Jancsit és Vitéz Lászlót is felidéznek (leginkább Little John). Jó ez a kettős játék az élő szereplők és bábok között, hogy hol így, hol úgy játszódik a történet. Ha úgy tetszik: kis időre felnagyítják az aktuálisan zajló történéseket, majd ismét visszatérünk az eredeti fókuszba. Czéh Dániel és a rendező, Schneider Jankó, valamint Zöldi Ákos Tamás játszik még az előadásban.

A bábszínházban, különösen a gyerek-előadások rövid időtartama miatt, nincs idő a hosszú jellembrázolásra, sokszor csak egy-egy gesztussal, mondattal, füttyszóval idéznek fel egy embertípust, vagy egy jellemző zenével, kellékkal karikírozzák az adott szereplőt (pl. János király mikrofonba éneklése a fürdőkefével). Felnőtt szá-

mára (is) másként/másért viccesek például a megidézett ötórás teák, az angol akcentus vagy a beharangozó dalocska Robin történetéről, miszerint maguk a színészek is csak valaki mástól hallották a történetet, és sohasem jártak Sherwoodban.

„El, el, el! A népek nem ez kell” – skandálják az angol lázadók. De bárhol és bármikor játszódhat ez az univerzális és méltán közkedvelt történet a nagyurakat átverő és megszegyenítő Robin Hoodról, aki végső soron az előadásban nem is rablásból él, hanem csak szerelméért harcol és áll ellen az elnyomóknak Richárd király, a szakállas, koronás idegen visszatérteig.

A zene szervező ereje mellett az előadás másik alappillére a kikacsintó, kint is – bent is kontrasztra építő színészi játék. Nemrég láttam egy angol színészek által előadott jelenet felvételét, ahol minden új megszólaló egy új szó hangsúlyozására hívja fel a figyelmet Hamlet híres monológjából: „To be, or not to be, that is the question”. (A jelenet végén egyébként Károly akkori herceg, azóta angol király mondja ki az utolsó szót.) Számomra megidéznek ezt is a kabócások, a Robin Hood híresen bravúros célba nyilazásának méltatásakor elhangzó mondatban. („Így csak ő tud löni”, valahogy így hangzik az állítás.) So, guys, you know, it was a good job! – mondhatnám inglisül. Őszintén: felnőttként is nagyon tetszett ez a Schneider Jankó rendezte előadás, minden gyermek és szülője tekintse meg ezt az időtlen angolszász klasszikus történetet, mert megéri!

Szikra Ágnes

Est a kamaramuzsika jegyében

Meghívott művészvendég nélkül, a Schubert-művek keretezte esten – megszokott módon – kuriózum kompozíciókkal is előrukkol a csapat. A kamarazenéé tehát a főszerep.

A Mendelssohn Kamarazenekar bérleti koncertje a Hangvilla nagytermében. 2026. április 9.

Felemelő, nosztalgikus, könnyed és humoros

Steven Isserlis és a Mendelssohn Kamarazenekar koncertje. Auster Festival, Hangvilla, 2025. augusztus 2.

Az Auster Festival kamérai csomópontja volt az est: a Mendelssohn Kamarazenekar koncertje. Auster Festival, Hangvilla, 2025. augusztus 2.

Séd, 2025. 5. sz., 27. old.

Mendelssohn-farsang a Hangvillában

Farsangi koncert a Mendelssohn Kamarazenekarral. Hangvilla, 2025. február 9.

Röviden kerek farsangi koncertet szervez a Mendelssohn Kamarazenekar az idei évben. Bangó Margit és a hangzó a farsang a Hangvillában. A koncerten a kamarazenekar a farsangi műveket játssza. A koncertet február 9-én tartják a Hangvilla nagytermében. A koncertet a Mendelssohn Kamarazenekar szervezi. A koncertet a Mendelssohn Kamarazenekar szervezi. A koncertet a Mendelssohn Kamarazenekar szervezi.

Séd, 2025. 2. sz., 28. old.

Kováts Péter, a zenekar művészeti vezetőjének, karmesterének a felhangzó kompozíciók előtti rövid felvezetései nem csak a darabok, szerzők szándékáról, hanem az éppen ezen a napon 41 éves zenekar jövőképét kivetítő elképzeléseiről ugyanúgy informálnak. Ama bizonyos „stafétatob” átadását tekintve, amelynek külső jelei már most érzékelhetőek: az egyes szolamok vezetőinél bekövetkezett változások – nevezük nevén, fiatalítások – már a csapat jövődéli működését készítik elő. A kontinuitás tehát biztosított.

Elsőként Schubert *c-moll nyitánya* (D. 8a) hangzik fel. Megindító már a darab első két taktusa, hogy aztán az alkotás végig megremegtesse a lelket, és felmerül az emberben a kérdés, hogy volt képes ilyen fiatalon – mindössze 14 éves a mű megkomponálásakor –

ennyi erőt, ennyi szépséget, ennyi zenei gazdagságot sugározni. Ez a fiatalkori szerzemény zsenijének minden jegyét magán hordozza. A rövid kort megélt bécsi romantikus szerző 31 évnyi élete alatt rengeteg művet komponált, csak dalból több mint hatszázat, vonósnygyesei ugyanúgy örök nyomot hagytak, mielőtt alkotó kezét a halál végleg lefogta. Talán érezte, sietnie kell, de ez a sietség a legkevésbé sem tapintható az eredetileg vonósötösre komponált *c-moll nyitányon*, amiben a romantika minden ereje: a harmóniagazdagság, a ritmika változatossága, a témák – lírai vagy drámai – kidolgozottsága egy érett komponista képét sugározzák. A darab mélyén valahol mégis érezhető a gyermeki lélek bája, ugyanakkor már jelentkezik a hatalmas tehetségből fakadó predesztináltság is. A zenekar érti Schubert zenéjét, érzi a lelkét, az interpretálás szívbe markoló. Talán a fiatalkori heveség készítette Schubertet a nagybőgők szerepének hangsúlyozására, engem nagyon megfogott az a széles kontraszt, ami mondjuk az első hegedűk és a kontrabasszusok játéka között feszül, közéjük persze nagyszerűen ékelődik be a többi hangszercsoport játéka. A zenekar felfogása tūpontosan közvetíti az intenciót.

Henryk Mikołaj Górecki lengyel zeneszerző *Három darab régies stílusban* című művét először hallottam jómagam is. A szerző az avantgárd mozgalom tagjaként korai darabjaival finoman szólva sem ragadtatta el közönségét, az explicit, szándékolt modernség nem talált utat a zenekedvelő fülekhez. Szemléletváltással a '70-es évektől aztán képes volt kapcsolatot teremteni a modern és az erősebb érzelmi töltetű hangzásvilág között, nagy hatású művek szülehetnek így. Az est folyamán felhangzó opus a dal-alamot hiányoló barát megjegyzésére készül, és a régebbi korok, a reneszánsz, a barokk és a lengyel kultúra jellemző motívumaira épül, de még mindig érezhetően az avantgárd hatása alatt. A harmadik tétel például erősen reneszánsz érzetű, de egyéni látásmóddal, míg az első két tétel több stílusból merít. Nagyon tömör, sokszor statikus érzetű muzsika, amiben persze ott bujkálnak a zenei ínycségek. Az a fajta muzsika, ami nagy odafigyelést igényel, kidolgozottságában mély érzelmeket hordoz. A zenekar és irányítója képes fenntartani közönsége figyelmét, a szándékolt hatás érvényesül, a jutalom sem marad el a hálás vastapsban.

Számomra ismeretlen szerző Jean Françaix, és ismeretlen felhangzó műve, a *15 portré Auguste Renoir gyermekeiről* is. Renoir gyermekei természetesen az impresszionista festményei, amelyek ebben a humorral, bájjal, játékossággal telített kompozíciósorozatban átérződnék. Ha a 15 nagyon rövid tételt egybefogjuk, talán megszületik bennünk egy pointillista összképzet, de annyira rövidek ezek a tételek, hogy kidolgozottságról nemigen beszélhetünk, kivéve talán a *Luxembourg-kert* és a *Madame Charpentier gyermekei* tételeket, ezek nagyszerű hangszerelési ké-

pességeket mutatnak. Legtöbbjük azonban tényleg csak egy zenei ecsetvonás a csend vásznán, de bennem maradt hiányérzet, pár taktusnyi motívum mégiscsak egy hiányos gondolat, még ha értem is az indíttatást. Kovács Péter minden egyes tétel előtt bemondja a festmény címét, amelyre a zene íródott, így talán egy kissé megszakad a zenei momentumok közti kapcsolat, a pointillista zenei festményben előtűnik a vászon. A megszólaltatás persze egyáltalán nem egyszerű a hangulat-, ritmus- és érzelmegazdagság miatt.

Szünet után a koncert záróeseménye Franz Schubert „*A halál és a lányka*” *d-moll vonósnygyese* Gustav Mahler átdolgozásában. Schubert zsenije, költőisége ebben a kompozícióban az egyetemes zenetörténet egyik legszebbjét adja. Aki kicsit is vonzódik a zenéhez, annak muszáj ismernie ezt a szerzeményt. Mahler bőgőszólammal egészíti ki Schubert vonósnygyesét, de az eredeti struktúrához, nüansznyi kivételektől eltekintve, nem nyúl. Miért tenné, ha az alkotás önmagában tökéletes, képtelenség magunkat kivonni a hatása alól. Akkor is, ha érezni a szerző életének árnyoldalait, sorsában a halál utáni vágy mindig jelen volt. Személyes véleményként, ha a romantikáról van szó, nekem Schubert neve ölik fel először, ő az, aki a zenetörténet kormányrúdján egyet fordítva, a klasszicizmusból a romantika felé mutat irányt, meghozza a legnagyobbak mércéjével mérve. A kompozíció nehézsége nem csak az érzelmi telítettségben, a technikai igényességében ugyanúgy kitűnik, zenekar legyen a talpán, amelyik ezt a romantikus hevületet, harmóniagazdagságot képes híven tolmácsolni. Elmélyültség, alázat, de mindenekelőtt az öröm és odaadás érződik a zenészarcokon. Tudják, mivel állnak szemben, karnagyokkal egyetemben állják a schuberti kihívást. A sok visszatérő zenei részlet, a mű hosszúsága, az időnként elvont zenei megoldások ellenére megvalósítják azt, amit Schubert megálmodott, papírra vetett. Ettől válik a produkció igazán befogadhatóvá, megborzongató tökéletessége mellett igazán emberivé.

Kovács Attila

A nap-sugarokról

Napsugarak zúgása, amit hallok.
Sebestyén Erika előadói estje.
Agóra Veszprém Kulturális
Központ, 2026. március 25.

Szívet melengető, jó hangulatú irodalmi est részese lehetett a közönség a TIT Váci Mihály Irodalmi Színpad tagjának, Sebestyén Erikának önálló előadói estjén. Bár az előadás címe – *Napsugarak zúgása, amit hallok* – Adyt idézte, de itt ez a mondat nem egyszerű köszönetet jelentett valaki felé, mint az Ady-vers, hanem egy irodalmi értékekkel átítatott pedagógusi pálya életútjának összegzését. Az apró Bakony közeli faluból, Sikátorról elindult versmondó küzdelmeit és sikereit.

Az est bevezetőjében Sz. Csordás Éva, az irodalmi színpad vezetője elmondta, hogy Sebestyén Erika gyermekkorától mondja a verseket. A természet, az erdők-mezők szeretete és az emberi jószág már szülőfalujában kisgyermekként beleivódott. A pápai gimnáziumi évek is meghatározóak voltak számára. Helikoni díjak ösztönözték a további versmondásra. Mint sok fiatal lány, ő is színésznőnek készült. Elsőre fel is vették a Színművészeti Főiskolára. Aztán két év múlva otthagyta Ádám Ottó osztályát, és az ELTE magyar-népművelés szakán tanult tovább és szerzett diplomát. Zircen kezdte pedagógusi pályáját, majd több iskolában is tanított és nemezedékeket nevelt a versek és a versmondás szeretetére. Ma már unokái is mondják a verseket, ő maga pedig már négy évtizede lelkes, kitartó tagja az irodalmi színpadnak. Eddig nem mert önálló estre vállalkozni, de társai biztatására ennek is eljött az ideje.

A műsor alatt a közönség úgy érezte, rejtett kincs bukkant elő. Az estet maga az előadó szerkesztette és rendezte. Műsorát az irodalmi színpad tagjának, Molnár Brigittának zenei betétei tették teljessé. A gyönyörűen énekelt népdalok és az énekes saját, megzenésített versei gitárkísérettel fontos elemei voltak az előadásnak.

A műsort négy szerkezeti elem köré építette az előadó: közélet, szülőföld, szerelmes versek és istenes versek. Arany János, Petőfi és a 20. század nagy magyar költői mind jelen voltak, szorosán kapcsolódtak a szerkezeti egységek egymáshoz. A szülőföld szeretete és tisztelete mélyen érződött, bár az előadás első szakaszában a versfolyam kicsit egyhangúvá vált. Hiányoztak az ívek, a szöveg kívánta indulatos kitörések, suttogások.

Kicsit patetikusként éreztem Petőfi *István öcsémhez* című versét is, pedig abban kérdő mondatok, felszólítások, utasítások vannak. Több játékosság fért volna bele. Az egyszerű színpadkép a négy különböző székkel, mely talán a négy műsor-egységet is szimbolizálta, és a kis asztal is több lehetőséget adott volna a szövegek nyomtatékosabbá tételéhez. Bátrabb szín-

padi mozgást is sugallt. Tudjuk, a színpadon a műsor elején le kell küzdeni a feszültséget, izgalmakat.

Ahogy haladt előre az előadás, ezek az izgalom is oldódtak, s a monotonitást oldotta a zene is. Molnár Brigitta kiválóan alkalmazkodott dalaival a műsor szerkezetéhez. Lendületet adott a további versmondáshoz. A műsor második felében már színesebb volt a hangzása a verseknek, érezhetően előtérbe kerültek az érzelmi kitörések és halk kérések is. Meghatóan szép volt ez a szerelmes versekben. A szelíd József Attila-i kérés: „Ha kerülsz, ne kerülj el messze, / köténykéd lennék, ne tépj össze...” Hiába, a múlt évtizedek érlelik a versek jelentését, változtatják az előadó versekhez fűződő viszonyát. A gondolatok, a múlt és a jelen értékeit egy különleges érzelmi világban összegzik az ember szívében. S ez a világ versmondás közben megjelenik a színpadon is.

Így volt ez most is. A szerelmes blokk után tovább fokozódott ez az érzelmi világ az istenes versek előadásában. A zene itt is sokat segített, jól vezette át az érzelmi gondolatokat. Azt az útkeresést, melyet az elhangzott Babits-, József Attila-, Pilinszky-, Remenyik-versekben oly mély érzéssel mondott el Sebestyén Erika. Belülről fakadtak Ady sorai is. „Isten, Krisztus, Erény és sorban / Minden, mit áhitok / S mért áhitok? – ez magamnál is, / Óh, jaj, nagyobb titok.” Érződött, hogy ez a titok ott él az előadó hétköznapjaiban.

Nagyszerű lezárása volt a műsornak Babitstól Jónás imája, mely szinte összegzése volt egy több évtizedes, tiszteletre méltó versmondói múltnak, s a jövőbe vetett reményt is hirdette: „...míg az égi és ninivei hatalmak / engedik hogy beszéljek s meg ne haljak.”

Hosszan tartó tappsal jutalmazta a zsúfolt nézőtér ezt az előadóestet. Ebben a tapsban benne volt a köszönet és a hála is a régi tanítványoktól, akik ma már társak a versmondásban, és jelen volt az a felemelő érzés, mellyel a versek hatottak a közönségre egy kiváló irodalmi esten.

Molnár Erzsébet

35 év szélmalomharc

Quimby: *A Terepasztal lovagjai.*
Az MVM Dome-ban tartandó
március 28-i koncert főpróbája a
veszprémi Expresszóban. 2026.
március 26.

A beszédes cím mögül kikandikál a popszakma kissé megtépázott jelene csakúgy, mint a jelenkori közélet ziláltsága, s ha hozzávesszük a személyes drámákat, a feldolgozáshoz szükségünk lesz egy zenés kaleidoszkópra, aminek a segítségével kitáncolhatunk mindent magunkból. Így hát lementem az Expresszóba.

A kilencvenes években, ha megkérdezték tőlem, melyik tíz nagylemezem vin-ném el magammal egy lakatlan szigetre, akkor még mind a tíz LGT lett volna, de vesztremre eltelt azóta harminc év, és ma már komolyan gondolkodom egy lakatlan sziget vásárlásán (álmodozni még szabad). Ma már azért Quimby-lemez is lenne a tízben. Pedig a merítés hatalmas, lévén szinte mindent hallgató vagyok, de azokból a stílusokból, amiket kedvelek, a Quimby önmagában lefed legalább hármat.

A Quimbyvel majdhogynem együtt nőttem fel. Volt szerencsém hozzájuk még abban az időszakban, amikor angolul szóltak a dalaik, mert volt szerencsém a hazai klubélethez is a kilencvenes évek elején. Sosem lettem akkora fan, mint a másik csapat esetében, de az előkelő második helyet megnyerték. Más korosztály, más-honnét szól a belső hang, meg a kulturális gyökerek is frissebbek, mint az elődöknél. Költőiségében igen erős Tibi világa. A külvilág minden tapasztalását átengedi az ő semmivel sem összehasonlítható, filozófiai és pszichedelikus látomásokkal átszótt selyemkendőjén. Mindeközben láthatóan sosem veszi magát túl komolyan, s még így, évtizedek múltán is inkább szórakozásnak és szórakoztatásnak tekinti az alkotást, mint hivatásnak. Zenéjükön azt a fajta nagyon sűrű és dögös, a nagyvárosi bluesból és undergroundból összegyúrt stílust lehet felfedezni, ami mára pár taktus után, ének nélkül is felismerhető.

Veszprémben pályájuk kezdete óta hazajárnak a srácok. Az Expresszó akusztikai adottságai a legalkalmasabbak a városban ahhoz, hogy ezt az igen intenzív zenét úgy élvezhessük, hogy a hangszerek külön is értelmezhetőek, de a szövegértéssel még mindig bajom van, s könnyen lehet, hogy ez már nem változik. (A Pink Floyd '67-ben már kitalálta a quadrofon hangzást – ma surroundnak hívják –, egy kísérlet lehet, hogy megérne.) Vannak magyar bandák, akiknek a szabadtéri, nagy színpados koncertek jobban állnak, mint a klubkoncertek, és talán a Quimby is közejük tartozik, de az tény, hogy Tibinek és Liviusnak is olyan az orgánuma, amit nagyon nehéz lehet zárt térben jól hangosítani. Jobban belegondolva, nem is tudom, hogy van-e másik zenekar, ahol két bariton hangfekvésű ember énekel.

Egy főpróbán jelen lenni sokkal személyesebb élmény, mint premieren, mert itt lehetőségünk van megtapasztalni az előadás törekénységét, és szembesülni azal, hogy a produkció igazán élő. Néhol megáll a csapat, újrakezd valamit, megbeszéljük, hogy min kell javítani, és mindez személyessé, emberivé tesz egy koncertet. Ráadásul Kárpáti „Dódi” József trombitás betegsége miatt sem itt nem játszott, sem az MVM-ben nem lehet részese a koncertnek, így Tóth Sándor szaxofonos hozta a fúvósokat, igen profi módon. Bár Kiss Tibi maga is kiváló gitáros, ebben a produkcióban társat hívott maga mellé az aranyakkordos Vastag Gábor személyében, Varga Livius ütőhangszeres segítségével pedig a már állandó családtagnak tekint-

hető Nagy Dávid volt. A többiek mind a törzstagok: Mikuli Ferenc „Fefe” – baszszusgitár, Balanyi Szilárd – billentyűs hangszerek, Gerdesits Ferenc – dob. A műsorban játszott új dalok jövőjét némi-
leg a közönség kezébe helyezte Tibi, s ér-
zésem szerint nem lesz nehéz dolgunk,
mert egyik sem lógott ki a sorból. A klasz-
szikusokon meg mintha gyúrtak volna egy
kicsit: néhol érzésem szerint történt egy
kis ráncfelvarrás. Élvezhető kerek egész
koncertet szerkesztettek új és régi dalok-
ból. Valahol összegzése is ez a műsor az
eltelt 35 évnek, amely magában hordozza
a folytatást, és most hallgatva a Quimbyt,
még mindig frissen hat, egyáltalán nem
fáradtak el, bár Fefe humorizált kicsit a
Quimby-nagypapákon. Folyt. köv., szeren-
csénkre.

Nyakas Krisztián

A feltámadás fényei

Mizsei Zoltán gregorián hang-
versenye a Veszprémi CODE
Digitális Élményközpontban.
2026. április 5.

A hangverseny címe (*Húsvéti szférák – gregorián dallamok*), bevallom, nem sokat ígért abból a szakrális misztikumból, mely amúgy az egész keresztény világ közpon-
ti ünnepe. Még az előzetes beharangozó is („Van az a csend, ahol a hangok nemcsak megszólalnak, hanem megszületnek kö-
rülötted”) inkább egy érdekes kísérletről sejtet tájékoztatni, „ahol a fény és a zene finoman egymásba simul, a húsvét csendje és a középkori dallamok misztikuma egy légzéssé olvad, miközben a tér nemcsak körülvesz, hanem magába hív”.

Így hát különösebb elvárások nélkül, az újszerű zenei megoldások, struktúrák újszerű, digitális technikát segítségül hívó interpretációja iránti kíváncsiság hajtott az egykori „Dimitrov” épületébe, no meg az előadó, Mizsei Zoltán neve, aki bármit csinál, arra bizony oda kell figyelni. Kevesen vannak, akik olyan szinten otthon vannak a digitális zeneszerzés terén, mint Mizsei, aki ugyanolyan szakértője a régi zenének, mint a gregoriánnak vagy éppen az antik dallamosságnak. Docens a Zeneakadémián, de az ELTE-n is vezet improvizációs kurzust.

A tér mérete meghatározta a közön-
ség maximális létszámát, mely mintegy 50
fő lehetett így, de nem is volt igény tágabb
térre, pedig a produkció megérdemelte
volna... Sötét fogadott bennünket, csak a
síkok egészét betérítő, állandó mozgásban
lévő, román stílusú bazilikát idéző forma-
világú, ám homályos kontúrokkal megfo-
galmazott, hosszú, tartott hangfürtökből
álló, gomolygó zenei köd kísérté vizuális
világ vezetett be egyfajta óskaoszt idéző
közegbe, melybe majd beágyazódik a Te-
remtés maga. Ehhez a világhoz nemigen

illettek volna a székek, padok, asztalok,
lehet, hogy állva kellett volna a műsort
végigélni, esetleg közben sétálgatva, nem
tudom. A szervezők már régen érezték a
hagyományos hallgatóság kényelmét biz-
tosítandó széksorok ellentmondásosságát
effajta rendezvényeken, ezért babzsákok-
ra ültetik az érdeklődőket, ami rendkívül
kényelmes mindaddig, amíg fel nem kell
belőle állni. Mire az végül – előbb négy-
kézlábra fordulva, majd felállva – sikerül,
az előadás keltette katartikus élmény jócs-
kán veszít intenzitásából...

A fénykompozíció Mizsei Lilla Anna és Kühn Péter munkája, mely – *ars poeti-
cájuknak megfelelően* – sikeresen testesíti
meg a valóságos és virtuális világ együtt-
működését az álmok és érzelmek analóg
és digitalizált eszközök segítségével törté-
nő ábrázolásán keresztül.

Ebbe a halkan duruzsoló, homá-
lyos térbe osont be szinte észrevétlenül az
előadó, Mizsei. Leült az odakészített kis
klaviatúra és digitális keverőpult mögé,
majd alig hallhatóan sóhajtozni kezdett,
mintegy az élet megjelenéseként az üres
térben. Rendkívül finom hallásának kö-
szönhetően igen érzékletesen tette szin-
te valóságossá a héber *sófár* dallamot,
mely az óhéber istentisztelet kezdetét
jelző kürt szó volt. Héber dallamokon, il-
letve azok stílusában improvizált hanglej-
tésben énekelt részleteket az ószövetségi
könyvből, a *Teremtés könyvéből*, melybe a
rögtönzés során még a távol-keleti ún. száj-
dorombtechnikát (a doromb népi hangszer
szájjal történő utánzása) is beépítette, ami
egyáltalán nem hatott idegen testnek. Ebbe
ékelődtek be az első keresztény dallamok,
majd a nagyszombati *Örömeinek (Exsul-
tet)* dallami idézetei. Ekkor már gyanítot-
tam, hogy a műsor egésze a nagyszombati
liturgia (azaz Krisztus feltámadásának li-
turgiája, mely magába foglalja az egész
Ószövetség és az evangéliumok üdvtör-
ténetileg leglényegesebb elemeit) egyéni,
individualizált hitvallásának bemutatása,
egyben a szakrum kivitele a templomból a
világba anélkül, hogy szekularizációról be-
szélhetnénk; akárcsak J. S. Bach esetében,
akinek az egykori lipcsei Zimmermann
kávéházban előadott *d-moll zongoraver-
senye* mindegyik tétele egy-egy templomi
kantáta részlete volt.

Az *Alleluja* intonációjánál nem a
húsvéti *Alleluja*-dallamot vette alapul, vi-
szont annak ún. jubilusát, vagyis az utol-
só szótagra eső hosszú dallamfolyondárját
oly módon egészítette ki rögtönzésével,
hogy az azt követő húsvéti szekvenciadal-
lam, a *Victimae paschali laudes* szinte szer-
ves részévé vált az *Allelujának*, az efféle
hymnusz-dallamok eredeztetésének megfe-
lelően.

A digitális technika lehetővé teszi,
hogy az előadó saját énekét rögzítve, az
előadás közben polifóniát alakítson ki sa-
ját magával, így nemcsak hangszeres, ha-
nem hangszerhangokkal kísért énekes
többszólamúság is gazdagította Krisztus
feltámadásának üzenetét. Mert az volt ez,
a születés, a halál és a feltámadás teljes
egységesítése szinte valamennyi művé-
szeti ág bevonásával, hogy minél komple-

xebb lehessen az azonosulás lehetősége a
transzcendenciával, akárcsak egy Wag-
ner-zenedráma esetében.

A *Húsvéti szférák – gregorián dal-
lamok* tehát egyben valóságos misszió is
volt a szakrum világi térbe történő kihe-
lyezésével, amely azonban mégsem volt
élvezhetetlen a keresztény gondolkört
mereven elutasító gondolkodásúak szá-
mára sem, hiszen maga a matéria, a zenei
anyag alkalmas a teljes ellazulásra, relaxá-
cióra, bizonyos értelemben a távol-kele-
ti dallamvilág megjelenítésére is. Ez maga
az ember, maga a stílus, maga az alkotás.
Maga a megdicsőülés, maga a felemelke-
dés, maga a katarzisz.

Annyiban azért más volt az érzés,
mint egy valóban Szentlélek által inspirált
pompás szentmise celebrálásán egy hívő
számára a templomban, hogy ott nem
négykézlábra állva vagy három külső em-
ber izomereje segítségével lehet felállni az
ülőalkalmatosságról.

Rostetter Szilveszter

Vers és kép

Géczi János versei és Országh
Lili képei Csanádi Judit tárlat-
vezetésével. Laczkó Dezső
Múzeum, 2026. április 9.

Harmadszor néztem meg Országh Lili
kiállítását a Laczkó Dezső Múzeumban.
Úgy voltam vele, mint a híres műgyűjtő
mérnök, Vasilescu János, akinek a vallo-
mása a kiállításon is olvasható: „Láttam
egy Országh Lili-képet... Néztem, néz-
tem, Úristen, ez nekem tetszik. Így indult
ez a dolog.” Pedig úgy éreztem, elsőre nem
könnyű képeit befogadni, értő tekintettel
nézni. Többször kell elmerülni az ő művé-
szetében, hogy minden alkotása megszó-
lítottson. Magasabb rendű az ő művésze-
te, mint hogy elsőre mélyen megérintsen,
mégis vonzza a tekintetet, nem enged el.

Ez érződött Csanádi Judit építés-
mérnök, díszlettervező szavaiban is. Neki
lehetősége nyílt arra, hogy fiatalon szemé-
lyesen megismerhette, dolgozhatott vele és
sokat tanulhatott tőle. Bár csak két év ada-
tott meg nekik a közös alkotói létből, de ez
az időszak meghatározó volt a fiatal épí-
tész mérnök számára.

Jó hangulatú, közvetlen beszélgetés-
nek lehettek részesei a jelenlévők. Országh
Lili kiállításán olyan egyszerűséggel, köny-
nyedén mesélt Csanádi Judit a művésze-
ről, mintha csak tegnap találkoztak volna.
Szólt egyéniségéről, művészetéről és arról,
belülről milyennek látta a világot. Sze-
rény, zárkózott művészről kaptunk képet.
Az előadó az emberiség emlékezetét és
Lili traumáit idézte fel. „Útkeresésben lévő
ember alkotta a képeket. Szellemi világos-
ság örömeiben születtek. A szellemi világ
maga a szabadság. Szellemi szabadság-
ban tapintható világ az ő világa” – mondta
Csanádi Judit, és hozzátette: „Az érzések
a legintelligensebb dolgok a világon.” S ez
a szellemi szabadság tükröződött vissza a

múzeum falain, ahol a képek szinte egy labirintusban sétálva jelentek meg.

Ez az elhelyezés talán jelképe is lehetett az ő művészetét összegző *Labirintus*-sorozatnak is. A múlt emlékeinek megjelenítése az ő jellemének, belső gondolatvilágának lenyomata. Az előadó lenyűgöző belső lüktetése és szeretete a művész iránt, közvetlen egyénisége közelségbe hozta Ország Lilit s az ő művészetét, és az elsöre talán nehezebben érthető képek befogadását is. Szinte előkészítette a versek hangulatát, melyeket a költészet napjához kapcsolódva hallgathattunk a képek között.

Vajon mire inspirálták a költő Géczi Jánost Ország Lili képei? Hogy kapcsolódik egy költői világ, egy különleges belső látásmód egy-egy képéhez? Tudjuk, jelen volt a költészet a képzőművész életében is. Géczi János, mielőtt verseit felolvasta, beszélt Pilinszky János és Ország Lili kapcsolatáról, hogy milyen kölcsönösen hatottak egymásra. „Pilinszky és Lili habitusa ugyanaz” – mondta. S. Nagy Katalin művészettörténésztől tudja, hogy Lili képeihez Pilinszky adta a címeket.

Géczi kedvenc képeiről is beszélt. A *Kóro* című képről elmondta, nagyon szereti: „Biológusszemmel szemlélt kultúrtörténeti háttér, amit ábrázol a képen, mert csilláros ökörfarkkóro nem fordul elő tömegesen máshol.” Lili mágikus gondolkodásának megjelenése pedig az *Önarckép*, melyen a szemek, a tekintet tükröz egy különös belső világot. De hát hogy lehet versekben kialakítani azt a szellemi világot, néhol azt a komorságot, amiről a képek beszélnek? A kép nyomtatokat hagy az emberben, a figyelem a fontos.

Géczi érdekesnek találja Lili falait. A megroppant falak komor színeiből rendre előbukkan az az írásos üzenet, melyet ugyan nem lehet elolvasni, de a képek elmondják. Szó, nyelv, képi nyelv egyszerű használata jelenik így meg. Az algoritmi- kus jeleket próbálja a költő átmenteni írásába. Azokat az apró jeleket, lépéseket, melyeket a képeken ismétlődő rend sugall. „Történet nélküli nap, amelyeknek képsorát az idő állítja össze” – írja.

A Lili ihlette Géczi-versek a képek látványa nélkül is különös térbe röptenek. Jó volt tőle hallani verseit. De talán cél- szerűbb lett volna az adott kép előtt állva elmondani a kép ihlette verset, hiszen akkor minden verssor visszaköszönt volna a képről.

Baráti, jó hangulatú volt ez a rendezvény költészet napi tárlatvezetés. A jelenlévők egy olyan különös utazáson vehettek részt, mely Ország Lili belső világába vezetett. Köszönet érte a múzeumnak és a közreműködőknek.

Molnár Erzsébet

Miért ne olvassak verset?

Berzevici Zoltán koncertje a Pannon Egyetem költészetnapj programsorozatában. E kamara, 2026. április 14.

Szükséges-e bemutatnom Berzevici Zolit? Számomra ugyan most is az egyetem ikonikus zenésze, de eme kijelentés inkább az előző évezred utolsó évtizedeire helytálló, mára népszerűsége az egyetemi polgárok körében megkopott. Igaz, Zoli nem is törte magát, hogy nagy ismertségre tegyen szert, ő egy szerény, magának való alkotó. Ha a menedzsmentje legalább fele olyan jó lett volna, mint amilyen remekbe szabott versmegzenésítéseket készít, országosan olyan jól csenghetne a neve, mint az idősebb korosztály számára Dinnyés Józsefé vagy a fiatalabbaknak a Kávészünet zenekaré.

Berzevici Zoltán irodalmi-zenei elmélyedését az 1970-es években a Szokoly Tamás vezette Aréna Együttes énekes-gitárosaként kezdte. Több formációban megfordult persze, mint a Bűvölő zenekarban a Dunai házaspár és Lohonyai Zoltán oldalán, vagy duóban Heidl Györggyel, akivel igényes albumot adtak ki *Erről a partról* címmel 2009-ben. Mégis, dalköltői munkásságának eredetiségét, őszinte valóját egyéni előadóként adja. Első önálló, vagy ahogy ő mondja, önáltató verskoncertjére az 1980-as évek végén került sor, természetesen az E kamarában. Innentől kezdve hű, majdhogynem egyetlen megszólaltatója a Veszprém környéki költőknek, de lemeznyi anyagot szentelt Ladányi Mihálynak, Gámentzy Eduárdnak is. Az elmúlt bő évtizedben pedig országos hírű kortárs költők verseinek dalba foglalója. Veszprémben húsz éve, évente egy koncertet tart az E kamarában, helyi szinten leginkább itt találkozhatunk vele, de országosan több helyütt kedvelik és visszahívják, például a Művészetek Völgyének rendszeres dalnoka.

Zolin nem fog az idő. Alig hihető, hogy az egyetemen lehúzott negyven évet vegyésztechnikusként. Mindig is azt éreztem, ahogy telnek az évek, egyre feszte-lenebb a színpadon. A mostani koncert is szépen felépített, humoros kiszólásokkal, jóízű átvezetésekkel tűzdelt, miközben elegyednek régi és új dalok, ahogy a hangulat is váltakozó: egyszer líraibb-érzelmesebb versek születnek dallá, máskor könnyedebb költemények csendülnek fel. Zolinak különleges érzéke van ahhoz, hogyan nyúljon egy-egy költőhöz, zenei világa szerteágazó, vers és dallam jól hangzó egységet alkot. Olykor sajnálhatjuk, hogy a rövidebb verseket kedveli, mert mire elmélyednénk egy-egy zenei anyagban, az már véget is ér.

Cikkem címadója Lackfi János-költemény, s ha már a költészetnap az apropó, akkor nem csoda, hogy két József Attila-vers is felcsendült a repertoárban,

az egyik a jól ismert *Születésnapomra* volt. De vissza a kortársakhoz: Tóth Krisztina, Szabó T. Anna, Molnár Krisztina Rita vagy Fecske Csaba egy-egy költeménye ugyanúgy felhangzott, mint Fenyvesi Ottóé – az „égi veszprémiek” közül pedig Szokoly Tamás, Széki Patka László, Botár Attila és Kemény Géza ugyancsak helyet kapott a műsorban, természetesen a már említett Gámentzy Eduárd és Ladányi Mihály mellett.

Jó közönsége volt Zolinak. Nyilván nem vagyok egyedül, aki már várja a jövő tavaszt, hogy újra megmerítkezzek ebben a lírai-zenei világban, mármint élőben, mert néhány szerencsés (velem együtt) biztosan őriz tőle magánkiadású CD-iből, illetve olyanok is biztos akadnak, akik jobb napokon szívesen kattintanak a YouTube-ra Berze-dal után kutatva...

Felföldi Gábor

Egy életmű nyomában

Hamvas másképp. Beszélgetés Palkovics Tiborral. Művészetek Háza Veszprém, S-stúdió, 2026. április 15.

A *Hamvas másképp* cím első hallásra ígért: egy új nézőpont, elmozdulás a kanonizált, kissé megmerevedett Hamvas Béláról alkotott képtől. A Művészetek Háza Veszprém S-stúdiójában tartott beszélgetés azonban már az elején kijelölte a hangsúlyokat: nem annyira az került előtérbe, hogyan lehetne „másképp olvasni” Hamvas szövegeit, hanem inkább az, hogy milyen úton jutnak el hozzánk ezek a szövegek. A „másképp” így elsősorban nem értelmezési, hanem háttértörténeti kérdésként kezdett kibomlani – és ezzel egy kevésbé látványos, viszont annál összetettebb irányba terelte az estét.

A meghívott vendég, Palkovics Tibor irodalomtörténész a hagyaték gondozójaként és az életműkiadás szerkesztőjeként ennek a folyamatnak a rétegeit bontotta ki. A beszélgetés egyik kiindulópontját egy másik kutató, Weiner Sennyey Tibor felvetései adták, így az este többnyire ezek tisztázása, árnyalása mentén haladt tovább. Ez a fókusz nem feltétlenül volt a laikus hallgató számára leginkább kézzelfogható irány, ugyanakkor világossá tette, hogy a Hamvas-életmű kérdése ma már nem pusztán irodalmi, hanem erősen filológiai és hagyatéktörténeti probléma is.

Palkovics Tibor érvelése részletes volt, és több, eddig kevésbé hangsúlyozott szereplőt is bevont a történetbe. Kiemelte például Darabos Pál munkáját, aki könyvtárosi precizitással gyűjtötte és katalogizálta Hamvas írásait, sőt, egy többkötetes monográfiát és teljes bibliográfiát is létrehozott. Ugyanígy hangsúlyt kapott Molnár Sándor egykori tanítvány szerepe,

akinél a hagyaték jelentős része – kéziratok, gépiratok – hosszú ideig megőrződött. A hagyaték sorsa így több pillérré támaszkodik, amelyek időben és hitelességükben is eltérnek egymástól: a Hamvas Béla özvegye, Kemény Katalin által kezelt anyagoktól az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményén át egészen a később feltárt forrásokig.

A beszélgetés egyik legizgalmasabb pillanata az volt, amikor a szövegekhez való viszony került szóba. Palkovics Tibor határozottan amellett érvelt, hogy az általa közölt változatok hitelesek, sőt, szerinte ezek azok az autorizált szövegek, amelyeket Hamvas Béla maga is gondosan átdolgozott. Ezzel szemben a korábbi beavatkozásokat – például Kemény Katalin szerkesztői döntéseit – kifejezetten problematikusnak nevezte. Például, amikor Hamvas a barackot a női fenékhez hasonlította. Ez a „méltatlannak” ítélt kép később kikerült a szövegből, ami nemcsak filológiai kérdéseket vetett fel, hanem azt is, hogy a Hamvasról alkotott kép mennyire lehet szerkesztett, szűrt konstrukció. E ponton már valóban körvonalazódott valami abból, amit a cím ígért: nem egy „új” Hamvas jelent meg, hanem egy olyan szerző képe, akinek szövegeihez vezető út korántsem egyértelmű. Külön figyelmet kapott az a nyelvi változás is, amely a negyvenes évektől figyelhető meg Hamvas Béla írásaiban: egy feszebb, tömörebb, olykor kifejezetten érdeesebb hang, amely eltér a korábban kialakult, letisztultabbnak gondolt képtől.

A beszélgetés során több anekdotikus elem is előkerült – például kéziratok váratlan felbukkanása vagy különböző források összevetése –, amelyek rövid időre közelebb hozták ezt az egyébként meglehetősen absztrakt témát. Ezek a pillanatok azonban inkább felvillantak, mintsem hosszabban kibomlottak volna, így az este összképe végig megmaradt egy inkább szakmai, mint élményszerű regiszterben.

Kilián László több alkalommal is igyekezett visszaterelni a beszélgetést egy tágabb kontextus felé, és érzékelhető volt az a törekvés, hogy ne csupán a vitapontok, hanem maga a hagyaték jelentősége is hangsúlyt kapjon. Egy megjegyzése pontosan ragadta meg az este egyik tétjét: hogy amit ismerünk, az sokszor már egy szerkesztett, közvetített kép, nem közvetlen találkozás az életművel.

Az előadás utolsó szakasza – felolvasással és kérdésekkel – már kevésbé tudta megtartani a figyelmet. Nem azért, mert érdektelen lett volna, hanem mert addigra a beszélgetés súlypontja annyira eltolódott a szakmai részletek és viták irányába, hogy nehezzé vált visszatalálni ahhoz a tágabb, értelmező horizonthoz, amelyet a cím előrevetített.

Így a kérdés adott: teljesült-e a *Hamvas másképp* című előadás ígérete? Részben igen. A hagyaték történetének árnyalása, a szövegek körüli beavatkozások feltárása valóban új megvilágításba helyezi Hamvas életművét. Ugyanakkor ez a „másképp” inkább a háttérben, a filológiai

rétegekben maradt, és kevésbé vált átélhető, értelmezhető tapasztalattá a közönség számára. Az este így inkább a szövegekhez vezető utakról szólt, mint magukról a szövegekről.

Éltető Erzsébet

Csolyányos, a bakonyi Macondo

Szántó Áron: *A küszöb*. Figura Könyvkiadó, 2026.

Sokszor abban a természetesnek vett helyzetben találjuk magunkat Veszprém kulturális életének elemzése és megfigyelése közben, hogy az egyetlen veszprémi, ami az eseménnyel kapcsolatosan leírható, az az, hogy a városunkban történik.

Ez természetesen nem egy abszolút negatívum, hiszen semmilyen szinten nem elvárt, vágyott vagy szükséges a kulturális autarkia, de mégis talán még nagyobb értéke van annak, ha Veszprémben veszprémiek Veszprémről alkotnak valamit. Az utolsó Veszprém alatt értsük most engedékenyen az egész (vár)megyét.

Ezt valósította meg most legelső regényével a királynék városának kevésbé festői részéről származó Szántó Áron is, akinek *A küszöb* címmel jelent meg könyve áprilisban.

Áron neve nem ismeretlen Veszprémben, a városban született és a Haszkovón nőtt fel, majd pedig velem együtt járt a Lovassy László Gimnáziumba, ahol már 2006-ban is egy nehezen megmagyarázható jelenségnek, hiteles és céltudatos lázadónak tartották. Nem véletlenül, hiszen ekkor már megvolt az azóta kultikusnak számító zenekara, a P. F. A. Áron a gimnázium után Lord Iron Livah néven kezdett hiphop-karrierbe, tevékenyen részt vett a Szigony és a Terem veszprémi szórakozóhelyek megalakításában és működtetésében, valamint Painttel készített rajzaiból is több kiállítás nyílt már. Nem mellesleg 2017-ben is tartottam annyira jelentősnek a kulturális tevékenységét, hogy mesterszakos szakdolgozatom egy Szántó Áron-életútinterjú volt.

Most pedig megjelent az első könyve, melyben illusztrációként saját rajzai találhatók.

A küszöb a frissen elárvult, érettségi előtt álló Áts Kriszti és az őt gyámsága alá fogadó, mindaddig kicsit céltalanul létező nagybátyja, Jani történetét meséli el, akik együtt költöznek vissza családjuk korábbi házába, egy lepusztult bakonycsolyányosi ingatlanba, melynek szomszédjában még él a lány számára gyerekkorából jól ismert szomszéd, Marci bá is.

A falu fejezetről fejezetre telik meg élettel, és lapról lapra, oldalról oldalra rajzolódik ki Bakonycsolyányos képe az olvasó képzeletében. Megjelennek a teljesen megszokott, klasszikus karakterek,

melyek mindenki számára más-más okból viccesek. Van, aki jól ismerheti ezeket az arcokat a saját falujából, és van, aki azt gondolhatja, hogy ezek márpedig csak sztereotipizált archetípusok a művelt, műértő közönség számára. A végletekig agresszív rurális potentát, a megkérdőjelezhető szexuális beállítottságú kocsmároslány, a nagy becsben álló boltos vagy a férj nélkül maradt, együtt élő, már nyugdíjas nővérek.

Ebbe a környezetbe csöppen bele Jani és Kriszti, akik már érkezésükkor is furcsállják a faluban megalakult *new age* szektát, de a misztikum tovább fokozódik, amikor egy, a faluba érkezett idegen kérésére felelevenedik Luca, a bakonycsolyányosi boszorkány legendája is.

A história akkor válik végül varázslatos valósággá, amikor Marci bá tényleg átvizsi Janit a küszöbön egy átmulatott este után, miután pedig már végleg összeérnek a szálak és akcióba lép a szekta, valamint a boszorkánynővérek is, akik talán tudomásuk nélkül is mindössze arra vártak, hogy a küszöböt hosszú-hosszú évek után újra átlépje valaki.

A misztikum és a mágikus realizmus mellett azonban elképesztően komoly jellem- és karakterfejlődésen megy át Jani, aki tulajdonképpen apává válik a regényben, a könyv cselekményét és történéseit pedig sok esetben lehet párhuzamba állítani az ő nehézségeivel és kínlódásaival.

Áron könyve rendkívül sokrétű, és bár nem visz végig mindent, talán nem varr el minden szálát, nem ad minden egyes felmerülő kérdésre választ, nagyon jó, irodalmi értékkel rendelkező alkotás, melynek elolvasása után azt érzi az ember, hogy érdemes folytatni. Akár az írást, akár *A küszöb* történetét is.

És ha Bakonycsolyányos nem is a magyar Macondo, *A küszöb* akkor is egy élvezhető, izgalmas és szórakoztató regény, amelyben nem csak akció, hanem valóságos és hihető emberi sorsok, érzelmek és életutak jelennek meg és alakulnak át.

Slemmer Bence Manó

Ítélszék

Lélektől Lélekig Fesztivál,
Veszprémi Petőfi Színház.
Latinovits–Bujtor Játékszín,
2026. április 18.

Ahogy a fesztivál ötletgazdája, a színház igazgatóhelyettese és kreatív menedzsere, Kellerné Egresi Zsuzsanna bevezetőjében hangsúlyozta, az immár kilencedik esztendeje zajló ösztöndíjas fesztivál megannyi programjából mindenki azt tudja hazavinni, ami neki a legfontosabb. Ha úgy tetszik, a Latinovits–Bujtor Játékszín falai között ez alkalommal olyasmi történt, ami minden emberre vonatkozik, akár részese lehetett az élménynek, akár nem. A szféra, amelyben a dráma játszódik, a halál utáni első pillanat, amikor már nincs több

esély, sem bűnbocsánat. A Legfőbb Bíró (a játékszínben csak a hangja hallatszik, őt magát fehér trónus jelképezi) mérlegre teszi tetteinket, mindazt a rosszat, amit elkövettünk, és minden kihagyott cselekvést is, amit meg kellett volna tennünk, de nem tettük meg.

Az Iskola utcában, az intim játéktérben, ahol olyan közel léteznek egymáshoz néző és színész, még megdöbbenőbb volt az élmény, hiszen a drámát a Veszprém Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet börtönszínházának tagjai adták elő: nyolc fogvatartott nő és Muraközi Erzsébet bv.-őrnagy, reintegrációs tiszt. Maga a darab négy éve szerepel a börtönszínházban, ha valaki időközben szabadul a szereplők közül, mindig akad, aki a helyére lépjen, mert a rendező, Gyurácz Csaba bv.-százados színjátszókört működtet a bv.-intézetben, ahol a fogvatartottak dolgoznak, szakmát tanulnak, de elfoglaltságuk mellett is alig várják a foglalkozásokat. Amint a játékot követő beszélgetésből kiderült, senki sem a saját sorsát alakítja, Kata, Szonja, Ruth, Márta, Dóra, Eliza, Anna vagy a Bohóc elképzelt karakter, amit viszont együtt alkottak meg az amatőr színészek és a rendező, így mégis van mód kibeszélni bizonyos lelki terheket, amiktől olyan nehéz megszabadulni. Az igazi bátorság felismerni saját gyávaságunkat, megvallani bűneinket, hogy elindulhassunk a fény felé. A megváltás feltétele az őszinte megbánás, aki elkárhozik, saját döntése következményeként könyvelheti el azt.

A darabot követő beszélgetésben részt vett Nagy Károly atya, nyugalmazott apátplébános is, aki nem csak a Veszprémi Petőfi Színház lelki vezetője, de harminc éve jár a kórházba is, hogy a haldoklókat életük utolsó pillanatáig kísérelje. Ez a legszentebb pillanat, mondta, ahol nincs protekció, mellébeszélés, be kell vallani, ki vagyok. Van, aki életében mindig szól egy háttérzaj, mert nem mer egyedül maradni saját magával. Ez a csend mást diktál. Hittel, őszintén kell játszani ezt a darabot. Számunkra, nézők számára is itt ért össze a dráma és a valóság, hiszen amit láttunk, megfelelt ennek a kíváncsúnak, ahogyan bizonyosság volt a fesztivál üzenetére, a színház gyógyító erejére is. – A szerep közelebb vitt önmagamhoz – vallott az egyik szereplő, hozzátéve azt is, milyen felemelő érzés olyan emberekkel együtt dolgozni, akikkel egy folyosón élnek.

Aki szabadul, mindent el akar felejteni, viszont az időközben megtalált hit (köszönhetően a börtönlelkészi szolgáltatnak és például a színjátszásnak is) útravalót jelent: ne félj, soha nem vagy egyedül! A gyökér, amibe kapaszkodni tudsz, Jézus, aki legyőzte a legrosszabbat, a halált.

Órsi Ágnes

Csak természetesen!

MMA Filmklub a Fotonban.

Akcióban a természet őrzői – magyar dokumentumfilm, 67 perc, 2019; *Várfoglalók / Szigliget–Csobánc és Sámsonháza–Fejérkő* – magyar ismeretterjesztő film, 29 perc, 2022 és 2025; *Dr. S. O. S. Kazahsztánból* – *A vadlovak visszatérnek* – magyar dokumentumfilm, 58 perc, 2025; közönségtalálkozó.

Idén tavasszal is megrendezték az MMA Filmklubot a Fotonban. Áprilisban három egymást követő szerda este három természettel kapcsolatos dokumentum- és ismeretterjesztő filmet nézhetek meg a filmkedvelő érdeklődők. A filmklub szervezője, moderátora a Balázs Béla-díjas filmrendező, Szalay Péter. A rendezőket és a nézőket egyaránt örömmel töltötte el, hogy a tavalyinál sokkal több érdeklődő jött el. Ez azért is fontos, mert az egyéni filmélmény így közösségi élménnyé válik. Oberfrank Pál színházigazgató köszöntő beszédében megjegyezte, hogy a közönség megszólítása nagy munka.

Az alkotókkal folytatott közvetlen hangú, rengeteg háttér-információval bíró beszélgetések árnyalják, gazdagítják a filmben látottakat, további gondolkodásra készítetik a nézőt. A közönségtalálkozón hosszán tartó beszélgetés, vidám és kötetlen hangulatú párbeszéd alakult ki a készítők és a befogadók között. A vetítések ingyenesek voltak. Az MMA Filmklub megvalósítását a Magyar Művészeti Akadémia támogatta.

Az első filmet április 16-án vetítették. Az *Akcióban a természet őrzői* látható a Filmduzsungel YouTube-csatornáján is. A filmben a természet őrei a frontvonalban szerepelnek. Az alkotók egy nyolcrészes sorozatban mutatták be a Magyarország tíz természetvédelmi területén szolgáló természetőröket és munkájukat. Ezeket összegezték egy kicsit több mint egyórás részben, bemutatva áldozatos, kitartó, a természetet híven szolgáló tevékenységüket. A film tisztelgés a munkájuk előtt. A közönségtalálkozó vendége a film egyik rendezője, Tóth Zsolt Marcell operatőr, rendező, vágó és Bilek Ferenc operatőr, gyártásvezető volt.

Tóth Zsolt Marcell elmondta, hogy ez nem egy klasszikus értelemben vett természetfilm, hanem azokat az embereket állítja reflektorfénybe, akik nap mint nap elhivatottan, szakavatottan figyelik a természetet, akik nélkül nem lehetne fenntartani és helyreállítani a természet rendjét, akik szívükön viselik az erdők-mezők életét. Nélkülük a természetfilmeknek sokkal nehezebb volna a dolga. Ők állnak kapcsolatban mindennel, ami a terepen él

és változik, ők tudják, hogy egy-egy fajjal az élőhelyen éppen mi történik. A szándék nem művészfilm létrehozása volt, hanem az, hogy dokumentálják az ő bensőséges kapcsolatukat a természetben élő állatokkal és növényekkel, megtudni, miért szeretik olyan szenvedéllyel a munkájukat, milyen széles az a spektrum, amivel foglalkoznak. A filmkészítők az ő segítségével juthatnak el a fokozottan védett természetvédelmi területekre, az ő jelzéseikre indulnak el például szarvasbögést vagy tiszavirágzást filmezni. Bemutatják folytonos küzdelmüket, amelyben különféle okokból sokszor alul is maradnak.

A beszélgetés során számtalan érdekes és nem mindennapi kulisszatitkot is megosztottak velünk a forgatásokról. Az alkotók meséltek a leskunyhóban ülés hosszán tartó eseménytelenségéről, a kényelmetlen és mozdulatlan várakozásokról, sikereikről vagy sokszor éppen sikertelenségükről, váratlan vagy vicces forgatási jelenetekről is.

A második alkalommal, április 23-án a *Várfoglalók* című, három évadból álló sorozat két epizódját hozták el, melyeket a televízióban is leadtak (a cikk írásakor is láthatóak a Spektrum csatornán). A meghívott vendégek Vadon Jani ismert rádiós és televíziós műsorvezető, a film aktív szereplője és Tóth Zsolt Marcell, a film operatőre. A vetítések utáni beszélgetés ez alkalommal is vidáman, kötetlen, közvetlen hangnemben folyt, miközben a vetítőtűsznon a háttérben számtalan érdekes, mókás, a forgatásokon készült fényképet láthattunk. A készítők elmondták, milyen hihetetlen tudással rendelkeznek a hagyományörzők, rengeteg energiát fektetnek a munkájukba, nélkülük mindez az érték nem marad fenn. Példamutató alázattal, a szabadidejük, gyakran saját pénzük befektetésével teszik a várakat és az azokhoz köthető hagyományokat a laikus számára is élővé. Az alkotók rávilágítanak, hogy a saját múltunk és épített környezetünk kevés embert érdekel, gyakran még a helyi lakosokat sem. Sajnos vékony a lelkes emberek rétege. Tóth Zsolt Marcell szerint a filmekben használt 3D-s animáció kíváncsivá tesz, mert feltárja, milyen lehetett a vár fénykorában. Így már könnyebb eljutni a „térdfig érő kategóriába” is, és észrevenni, hogy az is lehet érdekes és figyelemre méltó. A sorozat filmjeiben nem a legmélyebb történelmi vagy régészeti ismeretekről esik szó, hanem a lelkesedésről, a múltunk tisztelgéséről.

Először a sorozat elsőként elkészített epizódját láthattuk, melyben – feltételezhetően – a veszprémiek számára közelebről is ismerős két várat, Szigligetet és Csobáncot mutatták be. A második vetítésen a sorozat utolsó epizódját láthattuk. A választás nem véletlenül esett erre a két részre, mert a *Sámsonháza–Fejérkő* részben a stáb nem csupán bemutat egy arra érdemes helyszínt, hanem kétkezi munkával, fűkaszával, cserjeirtással, ágaprítással helyrehozzák, hozzáférhetővé teszik a vár megmaradt falait. Ezen munka közben folyik a vár múltjának ismertetése is. Ezzel mintegy előreutalnak következő projekt-

jükre is, melynek BozótBrigád a neve. Ez egy örökségmentő misszió, melynek célja az ismeretterjesztés, elfelejtett történelmi helyszínek megújítása közösségi munkával, akár a helyiekkel szövetkezve. Azt szeretnék, hogy az emberek kötődjenek ezekhez a helyekhez, fontosnak érezzék, megtartsák, ápolják azokat.

E sorok írásakor már meg is valósult egy projekt a Nagyvázsonytól nem messze található Csepelyen. Megtisztították és látogathatóvá tették a középkori templom és udvarház romjait, valamint közvetlen környékét.

A harmadik vetítésre április 30-án került sor. Vendégeink dr. Sós Endre, a Fővárosi Állat- és Növénykert főigazgatója és vezető állatorvosa, akit a Spektrum Televízió *Vészhelyzet a vadonban* című dokumentumfilm-sorozatából ismerhetünk, Bilek Ferenc operatőr és Vadon Jani voltak. A *Dr. S. O. S. Kazahsztánból – A vadlovak visszatérnek* című filmet vetítették, mely folytatása a tavalyi MMA Filmklubon levetített *Vészhelyzet a vadonban* egyik epizódjának.

A Hortobágyon létezik egy egyedülálló vadlórezervátum, mely a világon a legnagyobb, 300 tagú állománnyal dicsekedhet. Ezek az ún. Przsevalszkij-lovak 3000 hektáron élnek szabadon. Közülük hosszas megfigyelés és orvosi vizsgálatok alapján választanak ki néhány egyedet, hogy visszatelepítsék őket Kazahsztánba. Ezt a folyamatot mutatja be a film, dokumentálva az előkészületeket, az elkülönítést, a lovak befogását, a több ezer kilométeres szárazföldi és légi szállítást, valamint a megérkezés minden mozzanatát, izgalmát, örömét. A program nemzetközi összefogással valósult meg. A prágai állatkertből is telepítettek át egyedeket. Cseh katonai repülőgép vitte a lovakat, a stábot és az orvoscsapatot.

Az alkotók beszámoltak az izgalmas és kockázatos történésekről, elmondták, hogy a kazah munkatársak milyen szívélyesen fogadták a magyarokat, mert azt vallják, hogy a magyarok onnan, a kazah sztyeppékről indultak vándorútra nyugat felé. A közönség öröme az alkotók vég nélkül mesélték az elképesztőbbnél elképesztőbb, érdekesebbnél érdekesebb történeteket.

A három vetítés programját nem csupán az alkotók személye, szakavatottsága, a természethez való őszinte kötődése és az együtt elvégzett munka öröme köti össze. Mindhárom film elsődleges jelentésén túl azzal is koncentráltan törődik, hogy a természet vagy a történelmi helyszíneink megőrzésében, állapotának megtartásában, szépítésében kiknek a munkáját kell megismernünk és tisztelnünk. Kik azok, akik akár hivatásszerűen, akár amatőrként, de teljes odaadással fordulnak feladatuk felé, hogy mi, filmnézők, kirándulók, természetjárók részesei lehessünk az általuk megmentett értékek adta élménynek. Mert azon dolgoznak, hogy megőrizzék a múltat a jövő számára. Segítségükkel messzebbre, mélyebbre vagy akár magasabbra is elláthatunk térben és időben egyaránt.

Horváth Viktória

A bécsi klasszika igézete

A Mendelssohn Kamarazenekar évadzáró bérleti koncertje
Érdi Tamással. Hangvilla, 2026.
május. 16.

A bécsi klasszikusok nagy mestereinek – Haydn, Mozart és Beethoven – valódi mesterművei csendülnek fel, meghívott művészhívekként Érdi Tamás zongoraművész ül a Steinway zongora mögött egy teljes koncertmű erejéig.

Haydn *Teremtés* oratóriuma már címét tekintve is elgondolkasztó. Minden kultúrában fellelhető a káosz vagy tudományosabb nevén az entrópia, amely a teremtés vagy egyéb rendezőelvek által szabályos struktúrákat alkotva renddé, negentrópiává, teremtménnyé alakul a különféle (hit)elvek mentén. Haydn nagy sikerű oratóriumának három része, 34 darabbal, a keresztény teremtésmítosz köré épül, hogy aztán Ádám és Éva alakját is megidézve záruljon, korában nagyon meleg fogadtatást kiváltva. A koncerten csak a Káoszt megidéző bevezetés (nyitány) hangzik fel, hiszen az oratórium (maga az oratórium szó imatermet is jelent egyébiránt) vallásos, drámai tárgyú vokális-hangszeres műfaj, szólóénekeseket, kart is kívánna, és a teljes oratórium bemutatása önmagában közel másfél órát venne igénybe. A zenekar csak a *Kreáció* előtti állapot zenei megjelenítése mellett dönt. Nagyon érdekes, hogy a rigorózus klasszikus formák között Haydn hogyan boncolgatja zeneileg ezt a nehezen megfogható állapotot, néha túlmutatva korán, szinte a romantika eszköztára felé nyitva. A nyitány zárása után azonnal kórus szólalna meg, ami persze itt nincs jelen, és így egy kis lezáratlanság vagy talán hiányérzet marad bennünk, amit a közönség enyhe tanácstalansága is mutat, ösztönösen érzik, hogy itt valaminek folytatódnia kell(ene). Zeneileg egyáltalán nem könnyű a kompozíció önmagában sem, nehéz akkordsorozatok mellett virtuózan, egymásba kapcsolódva szól a pultok összjátéka, a zenekar állja a próbát, és minden zűrzavart nélkülöz a megszólalás.

A bécsi klasszika korában időrendben előrehaladva a zenetörténet egyik legnagyobbja, Wolfgang Amadeus Mozart következik. A legmegátalkodottabb klasszikusmuzsika-ellenző is ismeri a nevét és meghajol a zsenije előtt. És ez nem véletlen, ez a sokszor infantilis, furcsa nevetésű, a kulináris és egyéb élvezeteket kedvelő, extrovertált, időnként nyomdafestéket nem tűrő szavakat használó, 161 centiméteres ember olyan zenei képességekkel rendelkezik, ami örökre bevészi a nevét az egyetemes emberi kultúrába. Tőle hangzik fel a Mendelssohn Kamarazenekar és Érdi Tamás zongoraművész tolmácsolásában az *A-dúr (K. 448) zongoraverseny*. A versenyszínpadon intimitás, líraiság, virtuozitás, emberi mélység és

önfelelt játékoság zseniális kompozíciós tematika mentén alakul. Az oboák helyett szokatlanul klarinétokat alkalmazó hangszerelés még mozarti mértékkel mérve is a zeneirodalom egyik legszebb, legnagyobb darabjává emeli ezt művet, aminek megfelelni sem szólistának, sem zenekarnak nem igazán egyszerű. Kovács Péter és Érdi Tamás darabot felvezető beszélgetéséből tudjuk, hogy a nemrégien elhunyt Vásáry Tamás tiszteletének és emlékének szentelik a produkciót. Érdi Tamás életében először 16 éves korában játszotta ezt a koncertet Vásáry Tamással, de korábban már a Mendelssohn Kamarazenekarral is előadták, akkor Vásáry dirigálása mellett. Adott tehát egy zseniális mű, az érzelmi húrokat is megpendítik a tiszteletadásal. Hogyan szólal meg maga a koncertdarab? Érdi Tamás legnagyobb erőssége a mély érzékenység, talán a világtalansága miatt befelé forduló zártsága fokozott emocionális képességeket hív elő. Kifejezetten tapintható ez a darab gyönyörű, lassú tételének előadásában, ahol a dinamika nagyon széles skáláját használva szólítja meg a szépségre éhes hallgatóságát. Mozartról tudjuk, hogy korának egyik nagy zongoravirtuóza volt, darabjai komponálásakor saját képességei határát feszegette. Ennek tükrében sajnos sohasem tudhatjuk meg, hogy az est szólistája ezen a skálán relatíve hol helyezkedne el, mindenesetre a közönség Chopin *cisz-moll noktürnjével* romantikus ráadást kap – ismét Vásáry Tamásnak dedikálva – Érdi Tamástól.

Haydn és Mozart nyomdokain építkezik a bécsi klasszika időben harmadik legnagyobb alakja, Beethoven, akit sokszor a klasszika előfutáraként is aposztrofálnak, és valóban: kompozíciós, dallami és hangszerelési megoldásai túlmutatnak a klasszicizmus keretein, emellett számos romantikus, sőt modern komponista is a hatása alatt állt. Zsenialitása megkérdőjelezhetetlen. A szünet után a fa-, rézfúvósokkal kiegészült kamarazenekar nem kisebb fába vágja fejszéjét, mint a *III. „Eroica” Esz-dúr szimfónia* interpretálásában. Fajsúlyos, nagyon nehéz, egyszersmind nagyon hatásos a négytétéles (*Allegro con brio, Marcia Funebre [gyászinduló] – Adagio Assai, Scherzo, Finale: Allegro molto*) mű, nem véletlenül kapta az olasz „eroica” – hősiesség – jelzőt. Beethoven zeneileg vibrálóan gazdag kompozíciójában a masszív akkordikus és ritmikus elemek egyensúlyban vannak a nem kevésbé súlyos, de végtelenül szép lassabb tempójú hangzásokkal, a tuttik és az intim, de mégis erőteljes dallamívek közti feszülések bennszoórítják a hallgatóban a szuszt. A zenekar szerzőhöz méltóan adja elő a tételeket, ebben nem kis szerepe van Kovács Péternek, akinek karriertörténetén végig látszott a belső fűtöttség, amit átadva csapatának, a hitelesnél magasabb nívón szólalhattak meg: Beethoven szellemisége általuk tölthette meg a Hangvilla nagytermét.

Kovács Attila

Forrás: Facebook

Underground anomália

Acid Empire-koncert. Terem, 2026. május 15.

Ha nem is otthonosan, saját tenyeremként ismerve, de nem is teljesen vakon tapogatózva és süketként hallgatózni próbálva mozgok a magyar underground zene világában. A hazai piacnál jóval nagyobb rendelkezés országok esetében is igaz az, hogy több kompromisszumot kell hozni annak érdekében, hogy egy zenekar a mainstreamben is sikeres lehessen és megélhessen a zenélésből.

É-Desh élet
Desh koncert a Gyárkertben.
2025. augusztus 15.
A pop- vagy mainstream nem mindig olyan nem arról van híres, hogy jól nekik és nem legyőz az alvilágnak. Felfelé ki-
bontakozni, hirtelen elővenni az új-
erő a popzenében nem ugyan olyan, hanem
nincs rá idő. Egyből jön a másik, a kom-
promisszum, kibontakozni, kibontakozni
érdekesebb.
Ez a dilemmát a magyar zenekar-
ban is éreztetjük, és annak szerepe
is egy dilemmát mutat: egy-egy zenekar

Séd, 2025. 5. sz., 30. old.

Nevezhetjük ilyen kompromisszumnak az el-
várt minőséget is, holott tudjuk, hogy az alter-
natív, underground bandák nem feltétlen azért
nem jók, mert nem akarnak, hanem sokkal in-
kább azért, mert nem tudnak azok lenni.

Az Acid Empire viszont az egyik legjobb
magyar zenekar, amit valaha hallottam. Nem
vagyok benne biztos, hogy szükséges bármi-
lyen jelzőt odabiggyeszteni a zenekar szó elé.

Ennek a megítélése nyilvánvalóan szubjektív, de a zenei tudás,
a stúdió- és élő hangzás minősége mérhető, hallható dolgok, az
Acid Empire pedig mindegyikben nagyon magasra teszi a mércét.

De a fiúk nem kötnek kompromisszumot. Erről bizonyosod-
hattak meg a hallgatók is május 15-én, pénteken a Teremben. Sok
együttes kényszerül már csak saját limitációi miatt alkut kötni, a
legkeményebb *hardcore*-ba is belekerülhet egy-egy dallamosabb
rész, egy refrén a dalszövegíró korlátait és megalkuvását mutat-
hatja, mások pedig a fogyaszthatóság, befogadhatóság érdekében
készítenek tagoltabb, tudatosabban felépítettnek tűnő számokat.

Ahogy az ember az Acid Empire-t hallgatja, egyáltalán nem
nehéz kihallani a Rammstein, a Korn vagy épp a Rage Against the
Machine hatásait. De egy kicsit olyan, mintha direkt ezen zene-
karok kezdeti, vadabb és szüretlenebb tematikáját, valamint az
inkább befutásuk után megszokott minőséget ötvöznék, ami szá-
momra eléggé precedens nélküli, merőben szokatlan.

A zene már-már túl jó, és már koncert közben előjönnek
azok a gondolatok, hogy ennél sokkal gyengébb, silányabb minő-
ségű zenekarok ezerszer hallgatottabbak, mint az Acid Empire,
miféle megvilágosodás számunkra az, hogy egy underground ze-
nekar mennyire jó? Megteheti-e egy talán minden téren kiváló ze-
nekar, hogy tudatosan nem lépi meg azt, ami elválasztja őket egy
esetleges *mainstream* sikertől? Aztán rájöttem, hogy mennyire
magyar probléma és mennyire magyar gondolkodás ez.

Az Acid Empire koncertje a Teremben tényleg letaglózó
élmény volt. Természetesen előkerült a legújabb daluk, a *'Seeds*
is, ami metálosabb és egyértelműen hallatszik rajta a rammstei-
nes vonal, főleg, ha megnézzük a hozzá készült klipet is. A dal
tartalmához és szövegéhez valóban jobban illik a mérgesebb,
nyersebb, izmosabb metál, más a helyzet viszont a *Horri-
fied* esetében, ahol a teljes skizofrénia és a szorongás élményé-
nek átadásához valóban szükség van a *nu metalos*, elektroniku-
sabb aláfestésre. Önmagában az a tény, hogy egy zenekar egy
koncerten belül ennyire könnyedén vált egyik stílusról a másik-
ra, lenyűgöző.

A *Never Forgiven* pedig nihilesebb, önmagát ostorozó, az eh-
hez tartozó és jól passzoló Rage Against the Machine-es beütéssel,
vagy az *Inherited Sickness*, ami talán a leginkább Acid Empire-os,
és a leginkább hasonlít a magyar underground ezen szegmensé-
ben megszokott dalokhoz. De még ez a dal is jóval messzebbre
mutat és inkább tűnik egy kultikus külföldi zenekar egyik számá-
nak, mint egy viszonylag kevésbé ismert és szemtelenül fiatal ma-
gyar formáció próbálkozásának.

Mindent összevetve, az Acid Empire-nak nem szabadna eny-
nyire jónak lennie, úgy tűnik, erről azonban nekik nem szóltak.
Az inspirációk ugyan érezhetőek, de a stílus egyedi, emellett telje-
sen normális az, hogy egy ennyire friss együttes nem talált még rá
száz százalékban az abszolút saját hangzására. A zenei megoldá-
sok unikálisak, a minőség kiváló, a szövegek pedig ütősek és mind
pozitív, mind negatív értelemben obskúrusak.

A bandát érdemes figyelni a jövőben is, mert vagy megma-
radnak Magyarország egyik legjobb underground zenekarának és
tovább járják útjukat a kultikus státusz felé, vagy kinő belőlük va-
lami, ami a *mainstream*ben is simán megveti a lábát. Úgy tűnik,
hogy ez csak rajtuk múlik. És nagyon úgy tűnik, hogy mi rosszul
járnunk velük.

Slemmer Bence Manó

Addig megy, amíg tekerik

Szajkó István: *Drótszamárparkoló 2.0.* Sümegi Violin Hegedűkészítő Műhely és Galéria, 2026. április 29.

Vidám mondattal kezdem, mint a cirkuszi kikiáltók régen: csak itt, csak most, csak Önöknek! – És hozzáteszem: csak Elemér kedvéért.

Örülök a kiállításnak – és eddig tartott az örömöm. Szajkó István kiállítását megnyitni Szajkó István nélkül nem rám méretezett teher. Abban maradtam Sümegi Elemérrel, hogy nem fogok semmi személyeset mondani, és remélem, hogy sikerül ehhez tartanom magam. És egyáltalán: tartanom magam.

Szajkó István képeiről fogok beszélni, leginkább arról, hogy miért szeretem Szajkó alkotásait.

Azért szeretem őket, mert megbízhatók és szépek.

Tudom, tapasztaltam, hogy megbízhatók, vagyis hogy érdemes eltöltenem velük az időt, érdemes szemlélődnöm előttük, mert látom, hogy alkotójuk ismeri a mesterségét, tudja, hogy mit miért és hogyan csinál, látom, hogy van saját átgondolt, kidolgozott, szuverén képi világa. És ez a képi világ együtt nőtt ki a kiválasztott és megtalált és kiérlelt technikából, a világban élő, a világot művészi-
leg is szemlélő alkotó ember kiválasztott motívumaiból és az ezektől külön is felismerhető, de ezektől különválaszthatatlan képzőművészeti nyelvből.

Technika, motívumok, képzőművészeti nyelv. A sorrend voltaképpen tetszőleges.

Ez három, mert jók ezek a hármas felosztások, meg könnyebb ezekről beszélni, mint a hűségről, az elkötelezettségről, az alkotói felelősségtudatról, következetességről, vagyis olyan dolgokról, amelyek a fent felsorolt hármat, a motívumokat, az alkotói technikát és a képzőművészeti nyelvet összetartják, éltetik.

Szajkó őstehetség volt, abszolút képzőművészeti tehetség, és a legjobb képzésben részesült, amely közvetítette számára a hagyományt, és biztatta, inspirálta az újításokra, a saját alkotói világ szabad és bátor kialakítására.

A világ végéről indult (a világnak sok vége van), egy Csonoplya nevű északnyugat-bácskai kis településről, paraszti világ-

ból, és tehetségét felismerve, támogatva juttatta el mindenkori környezete, a család, a tanárai először az újvidéki Iparművészeti Középiskolába, ahol grafika szakon érettségizett, majd a zágrábi Képzőművészeti Akadémia festő szakára.

Zágrábi mestere, Nikola Reiser horvát festőművész nagy hagyomány részese volt: a horvát és a francia modernizmus örökségét vitte és adta tovább, beleértve az alkotói szabadság és egyáltalán a szabadság ethoszát. Talán nem mellékes, hogy az 1918-ban született Reiser fiatalemberként néhány évre megszakította akadémiai tanulmányait, és csatlakozott a jugoszláv partizánmozgalomhoz. Mégsem lett mozgalmi festő, alkotásait leginkább az intimizmus kifejezéssel jellemzik. Nikola Reiser így fogalmazta meg a maga alkotói mottóját: „Szerettem a szép dolgokat, és ezeket festettem.”

Szajkó középiskolai évei az 1960-as évek végére, a hetvenesek elejére estek, az egyetemi időszaka a hetvenes évek derekán volt, 1978-ban diplomázott. Fantasztikus évek voltak ezek a jugoszláv művészetekben, ekkorra már jórészt beérték a késő modernizmus és a neo-avantgárd kísérletei, még tartott az „új” lendülete, és még messze volt annak a társadalomnak a krízise, széthullása, amely lehetővé tette ezt a művészi világot. A pá-

lyakezdése az akadémián és az ezt követő években is szépen alakult, az ígéretes tehetségből elismert festőművész lett, kiállításai, megrendelések, vásárlói, szakmai méltatói voltak. És ez jót tett neki, növelte ambícióit, bátorságát, munkakedvét. Ez a nagyszerű indulás, a megszerzett tudás és az ekkor kialakult önbecsülés tartotta fenn később, a nehezebb időkben.

Alkotói technika, képzőművészeti nyelv, motívumok.

Szajkó ismerte a tussal, ceruzával, bármivel rajzolt vonal művészetét, kitanulta az olajjal vászonra, temperával farostira, bármivel bármire festés technikáit, fantasztikus akvarellista volt, szerette is az akvarellt, de egyre inkább a pasztell lett a sajátja, ahol a vonalak az élesteől az elmosódottig variálhatók, ahol a kréta nyomhagyása kézzel, szivaccsal, ronggyal egymásba csiszolható, porlasztható, amelyvel finom, gyengéd, magától értetődően befogadó hátterek képezhetők biztos kézzel megrajzolt motívumai köré. És szerette, kiaknázza az így előállítható selymes, finom, opálosan fénylő matt felületet.

Sokáig variálta képeinek kompozícióit, míg megállapodott annál a figuratív és absztrakt eldöntetlenségében létező, nyilvánvalóan figuratív és óhatatlanul absztrakt képi világnál, a kettőnél egyszerűre, amely eltekint a pontos, részletgazdag háttértől, világszerű környezettől, és egy imaginárius képzőművészeti teret hoz létre, amely szükség szerint szép, nyers, fenyegető, durva, lágy, hars, sűrű, de sosem valóságos, valósága mindig képzőművészeti, a kép szélén mindig megritkul, szétfoszlik, amelynek a peremén a semmi van. És amelynek a közepébe vagy az arany metszés pontjába, de akár szétszórva rajta-benne odateszi kiválasztott motívumait: felemeli, felvillantja, lánggra lobbantja őket.

Megtalálta motívumait, amelyek a sajátjai és egyúttal a kibocsátó világhoz való hűségének jelzései: a kapukat és az ajtókat, a kalapos-micis vajdasági férfiakat, a szajkót és a galambokat, a tengeri mólót, a lányokat-asszonyokat. És mindenekelőtt a kerékpárt, a biciklit bárhol

és mindenhol, kalapos-micis férfiakkal, szoknyás-farmernadrágos asszonyokkal, a szerviz előtt a kerékpártárolóban – és ne feledjük, Szárits Jánossal, a szabadkai zseniális hivatalnokkal és mechanikussal, versenykerékpárossal és saját tervezésű repülőgépek építőjével.

Kerékpárt Szajkó a legmélyebb álmból felébresztve, sőt valószínűleg álmban is bármikor tudott rajzolni, biztos kézzel tekerve a kerekek vonalát, lazán, fél kézzel, elronthatatlanul. Magát a mozgást rajzolta rá a képre, a saját kezének a mozgását és a kerékpárét, azt a képtelenséget, ami a bicikli, és ami az ember, aki ezt a kétkerekű csodát, a drótszamarat kitalálja, aztán ráül és tekeri. Amiben ott van minden: a bácskai poros dülőút, a kormányra akasztott tejes kandlik és hálós szatyrok, a munkába pedálozó városiak, a masina fölé hajló és a kanyarban bedőlő kerékpárversenyzők. Ami innen nézve: egyszerre hagyományos és modern. És ennek az egésznek az esetlegessége, szépsége, gyönyörűsége és szomorúsága. Hogy a bicaj addig megy, amíg van, aki tekerje.

A képek viszont itt maradnak.

Ladányi István

1520. április 7-én, a római Pantheonban Raffaello Santi, a reneszánsz festőgéniusz gyászmiséjét mecénása, X. Leó pápa celebrálta. Jelen volt a Bíborosi Kollégium, művésztársai és riválisai, barátai körében Castiglione, a neves humanista és Agostino Chigi sienai bankár is, aki rajongott Raffaello művészetéért, és patrónusaként megbízásokkal halmozta el. Itália egyik legrégebbi bankházaként a sienai bankház a 15. században, az érett reneszánsz korában alakult.

Imázsépítés, reprezentáció, mecenatúra

61 rangos képzőművészeti alkotás érkezett a Laczkó Dezső Múzeumba

Séd, 2026. 2. sz., 22. old.

Séd, 2026. 2. sz., 36. old.

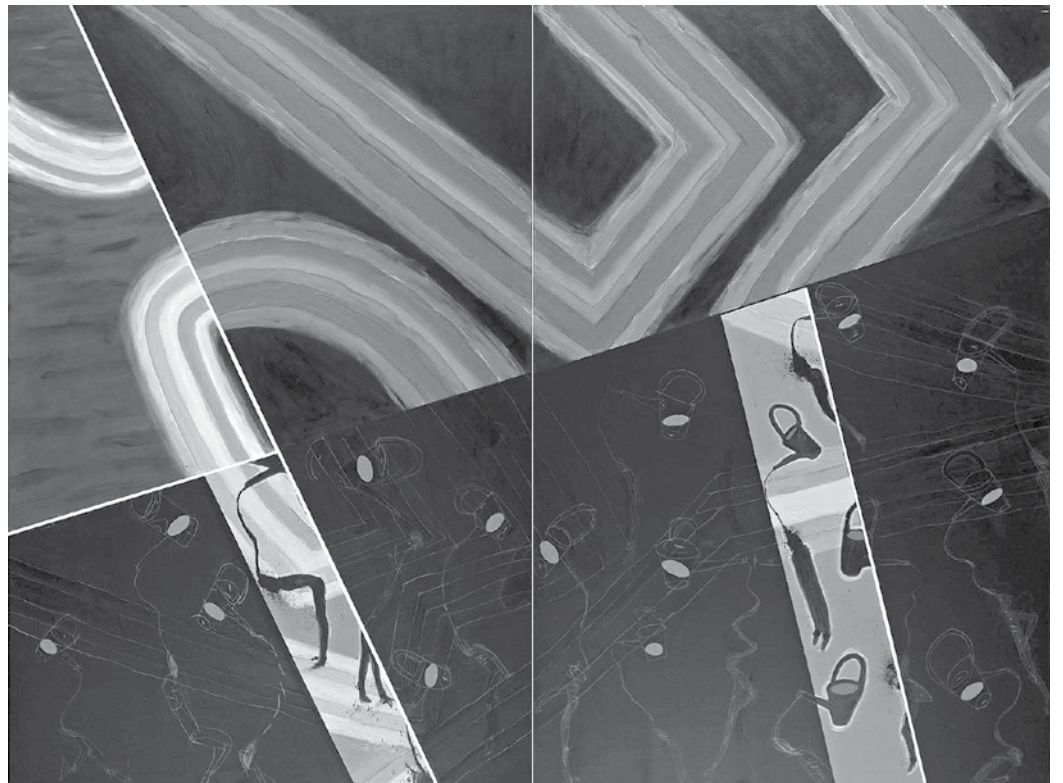
A 21. században is a nemzetközi trendeknek megfelelően a legjelentősebb bankok és biztosítótársaságok értékes képzőművészeti gyűjteménnyel rendelkeznek. Mint a globális kapitalizmus meghatározó szereplői, a pénzügyi vállalatok gyűjteményépítése imázsukat, társadalmi, kulturális szerepvállalásukat, hosszú távú célkitűzéseiket tükrözi. A vezető bankok ún. *blue-chip art collection* birtokosai, a klasszikus és kortárs művészeti szcéna legkiemelkedőbb, a műkereskedelem legkeresettebb alkotóinak gyűjtői. A Magyar Nemzeti Bank kortárs képzőművészeti gyűjteményépítése ezen kánonba illeszkedik.

Imázsépítés, reprezentáció, mecenatúra, investíció. A hat évvel ezelőtt kialakított szerzeményezési koncepciót – az MNB által létrehozott kuratórium és felkért művészettörténészek javaslatai alapján – több ezer oldalas műtárgyvásárlási jegyzék, reprodukció és *attest* kísérte. Az áttekintést követően dekrétumba foglalt határozattal, műterem-látogatásokkal egybekötve 2020-tól valósultak meg a vásárlások. A gyűjteményépítési koncepciót – muzeális preferenciák mellett – humánpolitikai, társadalmi és gazdasági horizontok is vezérelték: a bank munkatársai és kliensei számára rangos, inspiráló környezet megteremtése, teaurálás, műtárgy-kölcsönzés, kiállításrendezés, kulturális kapcsolatok építése.

A Magyar Nemzeti Bank 90 művész 1422 művéből képzett kortárs művészeti gyűjteményének 5 évre szóló, letéti szerződések keretében decentralizált elhelyezése mellett döntött; nagyvonalú gesztusával mintegy aktivizálva művészeti mediátor szerepét.

A teljes kollekció letéteményese a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria. A 29 vidéki múzeumba kerülő műtárgyállományt – mely a jegybanki gyűjtemény 90 százaléka – rendkívül bonyolult tárgyalások során helyezték el.

Az egyeztetések során a Laczkó Dezső Múzeum igazgatósága is sikeresen érvényesítette meglévő – elsősorban helytörténeti és regionális – képzőművészeti gyűjteményének szempontrend-

Szabados Árpád: Késői üzenet Korniss Dezsőnek I-II.

szérét. Az intézmény szakmunkatársai referenciaként méltán hivatkozhattak a Laczkó Dezső Múzeum által szisztematikusan felépített – mára országos jelentőségűvé vált – rangos kortárs üveg-művészeti gyűjteményre. A tárgyalások eredményeként 61 műtárgy letéti birtokbaadása valósult meg, melyből jelenleg 54 alkotás nyert elhelyezést a múzeum Török Ignác utcai műtárgyraktárában, míg 7 műtárgy – Korniss Dezső, Maurer Dóra, Nádler István, Halmi-Horváth István, Bullás József, Kóródi Zsuzsanna, Gáspár György egy-egy műve – a debreceni MODEM *Dinamikus struktúrák*

című kiállításán szerepelt április 12-ig, és azt követően érkezett Veszprémbe.

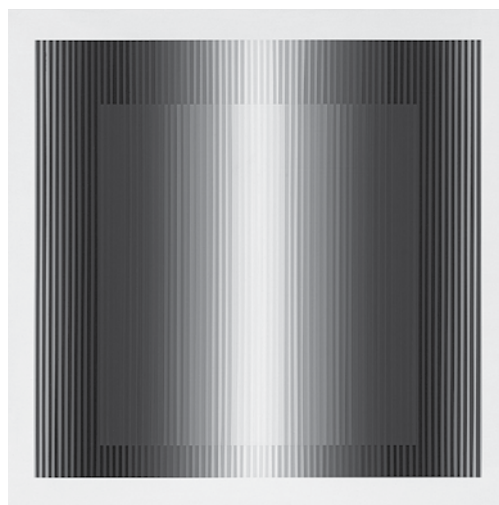
2026. április 1-jén, a Laczkó Dezső Múzeum reprezentatív auditoriumában került sor a válogatás ünnepélyes átadására, a gyűjteményi egységet letéteményező Magyar Nemzeti Bank képviselőjében Sipos-Tompa Levente alelnök, a fogadó intézmény részéről Szanyi Brigitta igazgatónő és Tevesz Mária művészettörténész, főmuzeológus jelenlétében.

A bemutatásra szánt 20–21. századi kortárs műalkotásokat – patinás kulisszát képezve – a Tihanyi Bencés Apátság könyvtárából származó évszázados kódexek üdvözölték.

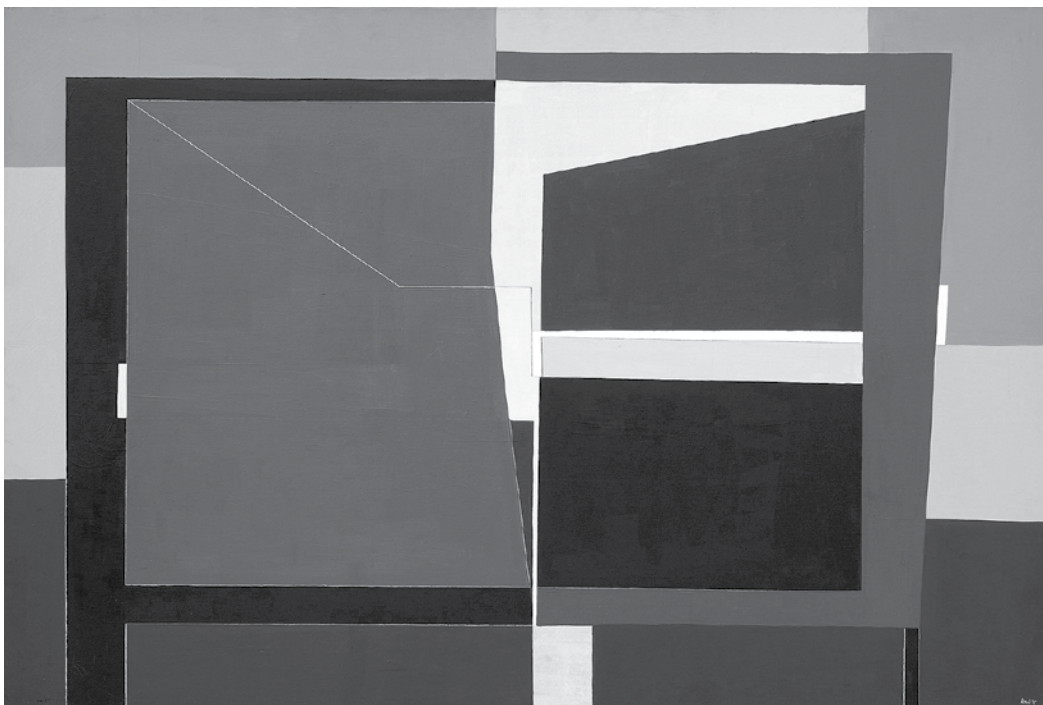
A legújabb üveg-művészeti irányzat képviselőiként Kóródi Zsuzsanna (1984) *Ripple VII* (2019) és Gáspár György (1976) *Műszakváltás* (2019) című üveglasztikái, objektjei, mint extravagáns kompozíciók, az üvegszobrászat médi-umában újítják meg a klasszikus festő alapvető szerepkörét vizuális élményteremtéssel – mindezt az op-art és a kinetizmus vagy éppen a neoplaszticizmus és Bauhaus teoretikus elveivel harmóniában.

Hencze Tamás (1938–2018) festőművész Korniss Dezső tanítványaként indult művészi pályáján.

Subjektív festői írással, a japán kalligráfia hagyományaira emlékeztető felületképzéssel alkotott műveivel a

Halmi-Horváth István:
Hommag á Albers 220609

Konok Tamás: *Espace*

lírai absztrakció, majd a neoavantgárd mesterévé vált. *Fehér fény, fekete gesztus* (2000) című olajfestményének dekorativitása a reklámgrafikusi szakember precizitását is revelálja. Kalligrafikus motívummal, a gesztusfestészet eszköztárával írja felül a négyszög minimalista formáját, melyet különleges színérzékenységgel modulál, a szórt fény megjelenítésével ikonszerűvé tesz.

A realista képalkotási módszert Budapesten, a Képzőművészeti Főiskolán,

Szőnyi Istvántól sajátította el Reigl Judit (1923–2020). Kortársaihoz – Hantaí Simon, Molnár Vera – hasonlóan életművét Franciaországban teljesítette ki. Kezdeti szürrealista kísérleteit követően fokozatosan az absztrakt expresszionizmus felé fordult. *Hidrogén, Proton, Fém* (1984) című, vegyes technikával készült műve a különböző pigmentek, festékanyagok kémiai reakcióiból hoz létre experimentális struktúrát, utalásként egy lehetséges növényi fotoszintézis biokémiai folyamatára.

A Gresham-kör tagjaként Bernáth Aurél a Nagybányai Iskola szellemiségének természetelvű hagyományát hagyta örökül a Képzőművészeti Főiskolán tanítványaira. Konok Tamás (1930–2020) Párizsban, majd Zürichben új művészeti impulzusok hatására érlelte meg festészeti absztrakcióját. Építészeti tervek, tusrajzok vezették el festészetének esztétizáló geometriájához. Mérnöki precizitással festett vonalrendjeiből komponált fő műve a *Graphidion-sorozat*. Apollonisztikus kompozícióit zeneművészeti és művészetfilozófiai képletek itatják át. *S. T.(7)* című kis méretű pannója 2017-ben készült.

Gross Arnold, Bak Imre, Fajó János, Lakner László, Somody Péter, Szabados Árpád, Major Kamill, Csáki Róbert, Frey Krisztián, Szentpétery Ádám a letétbe helyezett művek illusztris alkotói között említendők.

A Laczkó Dezső Múzeum új letéti műtárgyegyüttese kortárs magyar művészek alkotásaival mesterien egyensúlyozza ki Veszprémben a nemzetközi hírnévnek örvendő Vass László Gyűjteményt. A múzeum jövő évre tervezi a menedzselésére átadott nivós műtárgyegyüttes: festmények, grafikák, nyomatok, objektok, plasztikák, üveglasztikák kiállításán történő publikum elé tárását.

Huber Lilla-Mária

Üvegszerzemények

A Laczkó Dezső Múzeum képzőművészeti gyűjteményének különösen értékes, országos jelentőségű egységét alkotja kortárs üvegművészeti kollektója. Gyarapítása kiemelt helyet foglal el a múzeum gyűjteményezési stratégiájában. A kivételes kollektó a maga szép, gazdagodó múltjával kötelez is annak szakszerű és további, folyamatos fejlesztésére.

Séd, 2026. 1. sz., 31. old.

A mára 69 üvegművész több mint ötszáz alkotását őrző anyag létrejöttének magalapozását a közelmúltban bezárt, szomszédos Ajkai Üvegyárban rendezett üvegszimpoziumok (1985, 1990) tették lehetővé

Gopcsa Katalin Németh Lajos-díjas művészettörténész aktív közreműködésével. A nemcsak mennyiségileg, de összetételében is jelentős kollektó később aztán vásárlások, ill. intézményeknek (a Művelődési Minisztérium, az Ajka Crystal Ltd., a Parádi Üvegyár, a Magyar Képzőművészeti és Iparművészeti Lektorátus) és maguknak a művészeknek a személyes ajándékai által gyarapodott. Mára a műtárgy-szerzeményezés egyetlen anyagi forrása a központi források megpályázása maradt, és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásának köszönhetően, szerencsére pontosan az üvegyűjtemény volt az, amely az elmúlt időszakban rendszeresen gyarapodni tudott. Az utóbbi években Balogh Eleonóra, Bősze Eszter, Báthory Júlia, Perlaki József,

Budai Zsolt, L. Szabó Erzsébet lebilincselő munkái kerülhettek a kollektóba.

A gyűjtemény fejlesztésénél, a beszerzendő műtárgyak kiválasztásánál fő feladatunk feltérképezni a hiányosságokat, szélesíteni az üvegművészek palettáját és az általuk képviselt technológiai eljárások skáláját, hogy ne hiányozzanak abból egyrészt a jelentős életműveket képviselő alkotók, másrészt hogy a fiatal generációhoz tartozó üvegesek is egyre szélesebb teret kaphassanak benne. A legutóbbi, szintén NKA-támogatásnak köszönhető szerzeményezés, Sipos Balázs Ferenczy Noémi-díjas üvegművész két különleges alkotása újabb jelentős lépést jelent a gyarapodásban, mindegyik más szempontból gazdagítja azt. A kettős választás az életmű kettős törekvéseivel, a figurális és geometrikus tendenciák bemutatásának a szándékával indokolható. Annál is inkább, mivel az általa képviselt figurális üvegszobrok műfaja szinte teljes egészében hiányzik a múzeum gyűjteményéből, de gazdag plasztikai értékekkel rendelkező geometrikus elvű munkái is egyedülállóak mind gondolati, mind technológiai kvalitásaik szempontjából.

A művész a hazai üveges szakemberek középgenerációjához tartozik, de már is jelentős életművet mondhat magáénak. Tekintélyes szakmai tudást bizonyító, eredeti szemléletű műveit rendkívül magas színvonal jellemzi. Az 1979-ben Tapolcán született alkotó a szilikát területével az itteni Zichy Mihály Szakközépiskola kerámia, majd üveg szakán ismerkedett. Majd a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem szilikátipari tervező/üveg szakán szerezte diplomáját (1998–2003), negyedévesen Erasmus-ösztöndíjjal eljuthatott az írországi Dublin National College of Art and Design intézményébe. Friss diplomásan az Ajka Kristály Zrt. tervezőjeként helyezkedett el, ahol gyári körülmények között egy *casting*műhelyt hozott létre a technika gyári alkalmazásának kidolgozására. 2005-től már saját műhelyében készíti megrendeléses munkáit, főként üvegdíjakat, ill. önálló művészi alkotásait.

2007-től 2009-ig Kozma Lajos-ösztöndíj, 2021 és 2024 között az MMA Művészeti Ösztöndíja segítette tervezői-technológiai tevékenységének elmélyítésében. 2009-től öt évig tanított a Kisképzőben (Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium), 2017 és 2021 között a MOME oktatójaként. A budapesti Szi-multán Művészeti Iskolában jelenleg is a *casting* mesterkurzus és az üvegműves szakirány tanára. 1998 óta kiállító művész, hazai tárlatok mellett Madridban, Edinburghban, Brüsszelben szerepelt a *Glassification* című utazó kiállításon alkotásaival. Rendszeres résztvevője a hazai bárdudvarnoki üvegművészeti szimpóziumoknak. A The Corning Museum of Glass kiadványába, a *New Glass Review*-ba kétszer is beválogatták munkáit.

Sipo Balázs munkásságát következetesen az üvegmentés, a *casting* technológiájának alkalmazása jellemzi. Alkotói szemléletében, ahogy említettük, két különböző vonulat – egyrészt a figuratív kisplasztikák, másrészt a geometrikus színátmenetek világa – elválaszthatatlanul van jelen. Figurális plasztikáiban az üveg folyamatosan új nézőpontokat, optikai hatásokat nyújtó transzparenciájára építve csillantja meg az anyag mélyén rejlő sajátos belső formáit, és építi egységgé a tárgy külső rétegeivel. A művész *héjas öntés*nek

nevezi azt a viaszvesztéses bronzöntéshez hasonló eljárást, amelynek során a megmintázott figurára, a negatív vagy pozitív formára egy öntött külső héj kerül. A belső forma a külső felszín felcsiszolása, polírozása során válik láthatóvá, az üveg felületi megmunkálása teszi lehetővé, hogy kirajzolódjon a tárgy addig homályos, belső, mélyebben rejtett rajza. Az időigényes csiszolás nem annyira a formát alakítja, hanem inkább azt eredményezi – ahogy a művész mondja –, hogy „bepillantsunk a tárgyba”. Az eljárás során valójában nem a belső formát látjuk, hanem annak a külső héjra vetülő képét, amely az anyagban létrejövő belső fátolok, zárványok, buborékok által még sejtelmesebbé válik. Sipo Balázs egyéni nézőpontú emberi alakjai, állatfigurái nem mentesek a groteszk látásmódtól, ironikus humortól sem. A Laczkó Dezső Múzeumba került *Szellemképes magánszféra* című műve egy térdelő emberi alakot mutat, felsőteste és felfelé fordított feje, nyitott szájú, rémült arca búraszerűen záródik a külső üvegabroncsba, amely alatt vonásai kirajzolódnak. Az alkotás meggyőzően illusztrálja a művész „forma a formában” kettősségére épülő technikáját és figurális munkáinak jellegzetességeit.

A szobrászati gondolkodás mellett a másik tendenciát a festői megközelítés jelenti a művész törekvéseiben. Rendkívül magas minőséget képviselnek munkásságában az *Itten-projekt* darabjai, amelyek a figurális plasztikák mellett a geometrikus elvű, szindinamikai tanulmányokat illusztrálják. Johannes Itten (1888–1967) svájci festő, a korai Bauhaus anyag-, forma-, ritmustant oktató tanára nevét választva sorozata címéül, 2019-től kezdett foglalkozni olyan geometrikus téglányformákkal, amelyek színátmeneteket képeznek le. A keskeny keresztmetszetű, képsíkra emlékeztető formák a művésznak azt az álláspontját tükrözik, amely képként kezeli alkotásait, ahogy az elmúlt korok is többnyire a festészet felől közelítettek az üveg anyagához – szemben a mai szobrászati aspektussal. Hullámformával kombinált geometrikus alakzatai nemcsak azt illusztrálják, hogy az anyag vastagságával a színek is egyre intenzívebbekké válnak, hanem azt is, hogy a színátmenetek az üveg anyagának transzparenciája révén átlényegítő hatást keltenek. A művész saját elmondása szerint „szobrászati módszerekkel alkot festményt, képet”. Az üveg médiuma a képzőművészet két ága, a szobrászat és a festészet közötti összekötő kapocs lehetőségét kínálja számára. A múzeumba került *Itten projekt / Sinus minus cosinus I.* világosabb és sötétebb kék árnyalatai nemcsak a hosszanti csíkok szerint variálódnak, hanem az alkotás alsó részében bonyolult kereszteződéseket hoznak létre, fokozva a formák fénytereket generáló, plasztikus hatását.

Sipo Balázs művei közgyűjteményben Magyarországon csak az Iparművészeti Múzeumban, ill. a németországi Frauenau üvegmúzeumában található. Nagy örömünkre szolgál, hogy a Laczkó Dezső Múzeumba is eljuthattak.

Tevesz Mária

„Ami biztosan van, mondja Medve, az az érzés. Ennyire biztosan már semmi egyéb nincs. A világ, a többi ember meglepte hipotétikus, vélelem, feltevés, amit elegendő számú próbálgatással valószínűsíteni tudsz. Elfogadod meglévőnek, minthogy mást nem tudsz csinálni, de jobb, ha nem felejtetted el, hogy csak az érzés nem hipotétikus, biztosan csak az van.” (Ottlik: Buda)

**Pattantyús Orsolya és
Pattantyús Gergely kiállítása.
Művészetek Háza Veszprém,
2026. március 5.**

Hat megfontolás és egy történet.

1. megfontolás: magas és alacsony kontextusú kultúrák

Minden amerikai filmben elhangzik két mondat: Szeretlek, apa, én is szeretlek, fiam. A magyar nézőnek furcsa érzései támadnak, amikor ezt hallja. Egyrészt azt gondoljuk, bugyuta amerikaiak. Másrészt meg, annyira jólesik a filmnek ez a jelene, ahogy ez a két szereplő kimondja ezt a két mondatot. Mint ezt nemrég megtudtam, van ennek tudományos kategóriája is: vannak magas és vannak alacsony kontextusú kultúrák. A magas kontextus azt jelenti, hogy úgy beszélek, hogy eleve kalkulálok azzal, hogy mit gondol a másik: sokszor utalok, idézek: megbűnhődte már e nép..., a mi világunk ilyen. Sok oka van ennek. Amikor nem lehet vagy nem érdemes nyíltan fogalmazni, vagy fordítva, izgalmasabb, gazdagabb, szabadabb többértelműen mondani a gondolatokat. Ez a kiállítás nagyon is számít a látogató tudására, érzéseire, asszociációira, tehát ebből a szempontból nagyon is magas kontextusú. Orsolya vitrinemlékei, finom, szó szerint leheletvékony utalásai, Gergely egyszerre antropomorf és direkt használati átirásai, többszörös értelmezései, a rajzokon kirajzolt áttűnései ennek példái.

Most, nem feledve, hogy egy magas kontextusú közegben vagyunk, mégis jól esik néhány evidenciát kimondanom:

Hogyan kapcsolódik jól a megnyitó a kiállításhoz? Hogyan tölti be jól a szerepét szerintem? Szerintem úgy, hogy a beszélő saját szavain, saját személyes történetein keresztül segít kapcsolódni a jelenlévők-

Kapcsolódások

nek, a látogatóknak az alkotásokhoz és az alkotókhoz.

Kiterítem a lapjaimat – mert tapasztalatom szerint ez a legjobb eljárás – és elmondom, hogy az a fogalom, ami nekem segít: a kapcsolódás. Miért? Itt következik a második megfontolás.

2. megfontolás: Mi ért még a legtöbbet? – avagy a haldoklók 10 bánata

Ezt a gondolatot érdemes több nézőpontból is elmondani. A drámai nézőpont az, hogy tudományos igényű kutatások foglalkoztak azzal, hogy idős embereket kértek meg arra, hogy visszatekintve mondják el, mit tartanak életük legfontosabb részének, vagy még drámaiban: haldoklóktól kérdezték, hogy mit sajnálnak. A legtöbben azt válaszolták, hogy azt sajnálják, hogy nem töltöttek több időt a szeretteikkel, a barátaikkal, a családjukkal. A hétköznapi helyzetből is evidens: az emberi kapcsolódásainkban éljük meg a legtöbb jó érzést, a legjobb emberi minőséget.

Ezért állítom a mondandóm középpontjába a kapcsolódást: hogyan tudunk kapcsolódni az alkotásokhoz és az alkotókhoz?

Azt gondolom, hogy attól, ha egy történetbe tudok kerülni velük.

Ha itt egy elmesélhető történet születik ma meg.

3. megfontolás: Mitől jó egy történet?

A dramaturgia egyszerű szabálya, hogy attól jó egy történet, hogy van eleje, vége, vannak szereplői és van benne fordulat.

Lássuk az elejét: az én történetem kezdete az alkotókkal való találkozásom.

35 évvel ezelőtt, 1991 tavaszán magyar szakos lengyel barátaim jöttek Varsóból, Artur és Rafał. Testvéremmel a moldvai csángókról beszéltünk nekik, arról az árva népcsoportról a Kárpátokon túl, ahol még az anyanyelvhez való joguk is hiányzik, ahol a paraszti világ alaprétegeiben, zenében, táncban található egy régi magyar világ. Megnéztük, aznap hol van táncház. Moldvait nem találtunk, de a Molnár utcában épp volt. Lementünk, és váratlanul a Tatros együttes volt a vendég, és Gergő tanította a táncot. A moldvai után a vonószénére is. Utólag, valamikor 2008 után tudatosult, hogy az a virtuóz, jókedvű táncos volt Gergő.

Akkor is megragadott, hogy a virtuóz mozgás, a formák szeretete és tisztelete milyen fontos ennek a fiatalembernek.

Néhány éve Gergő egy zseniális ötletét is elmesélte: fölvette mozgóképre öreg, tapasztalt üvegfújók mozdulatait. Mert-hogy ez tánc: a hűlő üveg ritmusában kell pontos és gyakorlott mozdulatokkal létrehozni az alkotást. Mi más ez, ha nem egy kreatív, de szorosan szabályozott tánc?

Orsival 2008-ban találkoztam olyan helyzetben, amikor régészeti leleteket vizsgált. A leletek az egykori gyulafehérvári fejedelmi palota leginkább reprezentatív terének a falát borító csempék, bokályok voltak. Itt fogadta a fejedelem a hozzá érkező követeket. Orsi arra a következtetésre jutott, hogy a fejedelmek bokályos házat borító falicsempék egy izgalmas nyugati formavilágot valósítottak meg az Oszmán Birodalomban.

Lenyűgözött az alaposság, okosság és az eredetiség.

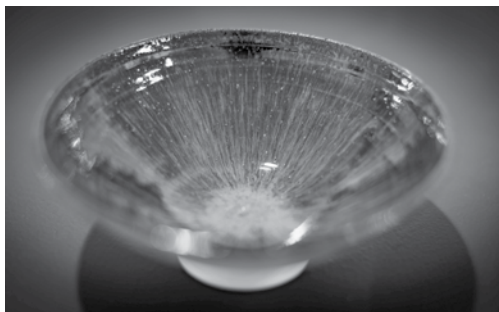
4. megfontolás: A mosónők korán halnak, az erdészek sokáig élnek

Egy tanulmány nemrégem ezzel a címmel jelent meg. Mitől él valaki hosszabban? Tudományosabban fogalmazva: mik az egészségvédő tényezők?

Kettőre magam is számítottam: az emberi kapcsolatok, a mozgás. Ami meglepett, az az, hogy harmadikként az számít, ha meg tudja valaki élni az autonómiát a munkájában is.

A művész, az alkotó ember nem tud máshogyan alkotni, csak ha megvan az autonómiája. Orsi és Gergő ezt tudja és át is adja: hatalmas teljesítmény. Amit képviselnek, az jó a családjuknak, jó a környezetüknek, jó mindannyiunknak.

5. megfontolás: Kell-e, szükséges-e egy jó történetben a véget, a végét emlegetni? A jó történetnek kell, hogy legyen vége is. A kiállítás címe: aranyosan érik.

Ez ad távlatot. Így kerek, ha megjelenik az elmúlás is: mert eltörhet a csérep, eltörhet a pohár, de van, ami akkor is megmarad.

Nézzük át: van eleje, van vége, vannak szereplői. Lássuk most a fordulatot.

1. A fordulat

Számomra mi a fordulat?

Ahogy nézem a tárgyakat, nézem az alkotásokat, hiányérzet ébredt fel bennem. Aztán a hiányérzet nyugtalanságérzése lassan átadta a helyét a fordulat jó érzésének: a kiállítás nem ér véget itt. Ez a történet az én kapcsolódásommal érkezik el a fordulathoz. Egy múzeumi térben elkezdtem használni a képzeletemet, a képzelőerőmet. Ugyanazt, amivel az alkotók alkotnak. Hogy mi a fordulat?

A bor a pohárban és a kenyér a tányéron.

De mondhatnék bodzaszörpöt, teát vagy sört is – hogy a kellemes profanitás is ideférjen.

Ez. Ezt képzelem el, és akkor a rajzolás mozdulatai, a korong forgása, a gyúrás, a fújás, a tánc mind megérkeznek ezekhez a törekeny tárgyakhoz.

És aranyosan érik.

Keressék a kapcsolódást, a visszajelzést. Egymásnak és az alkotóknak.

„Ami biztosan van, mondja Medve, az az érzés. Ennyire biztosan már semmi egyéb nincs.” (Ottlik)

Nagy Zsombor

A táj fényei

Toroczkai Csaba fényképei a Fotonban. Foton Audiovizuális Központ, 2026. május 7.
Toroczkai Csaba: *A táj fényei*. Művészetek Háza Veszprém. Budapest–Veszprém, 2023.

részek pedig már a fotóművészet történetében.
Strand Péter
Rövidfilmek
hosszú napja
Pannofilling
Mozgóképes Találkozó.
Foton, 2025. november 22.
Hasonlóképp alkotással került meg-
rendezésre a Pannofilling Művészeti
Találkozó – vagy ahogy a szervezők szava-
ik segítségével, „a művészetek között” –
2025. november 22-én a Fotonban.
A nagy felületű képek vékony falak-
ra – 10 centiméteres vastagságú –
szelvények, amelyek az alkotásuk ut-
as világosságát és a természetet a hirtelen
állították ki.
A művészetet ma már megkérdőjele-
zik Kereka (szobrász, filmrendező, színhá-

A fotográfia születésé-
nek bicentenáriuma-
hoz értünk. Kétszáz
év telt el azóta, hogy
tartósan megőrizhet-
tük a fény nyomát. Az
évforduló nem csupán
a technikai fejlődésről
szól, hanem annak tör-

Séd, 2026. 1. sz., 21. old.

története is, hogy a képek miként változtatták meg a világhoz való viszonyunkat. Amikor Joseph Nicéphore Niépce 1826-ban elkészítette első felvételét, még aligha sejthette, hogy találmánya gyökeresen átalakítja az emberi emlékezetet, a tudományt és a művészetet.

A fotográfia története a figyelem története is. Azért, hogy az idő megörökítésének vágya teljesüljön, az első rögzített kép elkészítéséhez nyolcórás expozícióra volt szükség. Az első évtizedekben a hosszú expozíciós idő miatt elsősorban a táj és az épített környezet került a képekre. A mozdatlan világ vált láthatóvá. Talán nem véletlen, hogy a fotográfia első nagy témája maga a táj lett – az a tér, amelyben az ember egyszerre szemlélő és résztvevő.

A francia állam támogatásának köszönhetően a fényképezés közkinccsé vált. A technológia fejlődésével a képrögzítés a dagerrotípiától az analóg filmen át a digitális képalkotásig egyre gyorsabb és mindenki számára hozzáférhető lett. Ma már naponta milliárdnyi kép készül, mégis különös jelentősége van annak, amikor egy alkotó tudatosan lassítja le a gyors világot. A bicentenárium talán éppen arra is emlékeztet bennünket, hogy a fotográfia nem pusztán képkészítés, hanem a világ érzékeny megfigyelése.

A 19. század második felére a fényképezés már nemcsak dokumentációs eszközzé, hanem az egyéni látásmód hordozójává is vált. A táj egyszerre lett objektív valóságos és személyes élmény. A 20. század nagy mesterei – Ansel Adams monumentális

természetképei vagy Stephen Shore és Joel Sternfeld hétköznapi tájakat új jelentéssel megtöltő munkái – mind azt bizonyították, hogy a tájkép-fotográfia valójában az ember és környezete kapcsolatáról szól.

Ebbe a gazdag hagyományba illeszkedik a Foton legújabb kiállítása is, amely kortárs szemmel a Veszprém–Balaton–Bakony régió természeti világát vizsgálja. A bicentenárium idején különösen izgalmas látni, hogyan él tovább a tájképfényképezés kétszáz éves öröksége egy mai alkotó munkáiban.

A kiállítás középpontjában Toroczkai Csaba munkássága áll. Több éven át tartó barangolásai során a Balaton, a Bakony és a Balaton-felvidék tájait járta be. Ezek a csavargások azonban jóval többet jelentenek egyszerű utazásnál. Inkább figyelmes jelenlétről, szemlélődésről és a fény állandó változásának megfigyeléséről szólnak.

Toroczkai Csaba képei nem pusztán a tájat fedezik fel. A természet itt nem háttér vagy illusztráció, hanem érzéki tapasztalat: köd, tükröződés, csend, átmenetek

világa. Az alkotó munkáiban egyszerre fedezhető fel a klasszikus tájkép-fotográfia hagyománya és a személyes, kortárs szemlélet. Talán különösen fontos ez ma, amikor a képek túlárado mennyiségében élünk. A kortárs fotográfia egyik legnagyobb kihívása már nem a kép elkészítése, hanem a figyelem megtartása. Ezek a felvételek azonban éppen erre hívnak bennünket: hogy időt adjunk magunknak a szemlélődésre. Hogy újra megtapasztaljuk a táj csendjét, a fény lassú változásait és azt a különös kapcsolatot, amely ember és környezete között létrejöhét.

Külön említést érdemel a kiállításhoz kapcsolódó, 101 felvételt bemutató fotókönyv is, amely túlmutat a hagyományos katalógus szerepén. (A kiállítás és a fotókönyv a Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa program támogatásával valósult meg.) Önálló műként működik: egy elmélyült vizuális utazásként, amely új nézőpontból láttatja a sokszor ismerősnek hitt tájat.

A fotográfia kétszáz éves története során számtalanszor megváltozott a technika, az eszköz és a kép hordozója. De valami változatlan maradt: az ember vágya arra, hogy a fény segítségével megértse és megőrizze a körülötte létező világot.

Grászli Bernadett

aki a rendszer része. A valódi dedikációt a művészetben apám generációja számára nem a doktori fokozat elérése jelentette, hanem az, hogy valaki nem tanul művészek, költőknek sem igazán, de mégis annak a harcnak szánja az életét, hogy ezeké válasszon. Aztán persze az is egy izgalmas kérdés, hogyha apám ma lenne 20 éves, vajon ugyanazt gondolná-e a világról. És biztos, hogy verseket kezdene-e írni és nem mémekeket farigcsálna, de ez annyira spekulatív már, hogy abba is hagyom.

Ugyancsak fontos, és apám művészi identitásának és pályájának megértéséhez fontos tudnunk azt is, hogy az 1970-es évek végén, az 1980-as évek folyamán a magyar irodalomban fönixmadárként újjáéledt a konkrét vizuális költészet. A konkrét vizuális költészet egy furcsa hibrid műfaj a 20. századnak, és olyan alkotásokat jelöl, amik ugyan betűkből állnak, mégis „olvashatók”, vagy még inkább „nézhetőek” képként is. Apám mintha ezt a gondolatot terjesztette volna ki sajátos eszközeivel egész életművére. Én legalábbis ezt gondolom, érzem. A kollázsai ugyanis egyszerre olvashatók versként, ahogyan a versei sajátos kollázsos vizuális logikákat lendítenek mozgásba. Kurt Schwitters értelmetlenül szabdalta a 20. század elején az újságok, plakátok szavait, az apám a 21. század elején viszont új értelmet akar adni nekik, érdekeset fordult e téren a világ. Ez nagyon fontos, enélkül nem láthatók meg az összefüggések. A kollázsokon ugyanis nemcsak egyszerűen képek lesznek a szavakból, mert a szavak továbbra is jelentéssel bírnak. A szavak, írás logikája nem függesztődik fel, csak elvizualizálódik. Vannak itt popkulturális referenciák, nem veszíti el a jelentését, sőt éppenhogy felerősödik, rivaldafényt kap a

rock and roll, az Einstürzende Neubauten, a *Silly Symphonies*, a Berlinale, a *Kollapszus*, a Feedback stb. Aztán vannak itt idegen szavak, amik mindig is az egzotikussal kacérkodnak, attól függően, hogy tudunk-e franciául, spanyolul, vagy ciráda számunkra egy szerb cirill betű, vagy jelentéssel bíró szó áll-e össze belőle.

Szóval valahogy apám művészete az írás logikájába van ágyazva, vannak benne képzőművészetiesnek ható elemek, meg sok ornamentikusnak ható részlet terel minket abba az irányba, hogy képekként nézzünk ezekre a hibrid konstrukciókra – de legalább ennyiszor a versei is tartalmaznak vizuális elemeket. Elég csak most hirtelen például az *Amerikai improvizációk* című kötet töredékeire gondolnunk, ahol kukacok, egyéb írásjelek tarkítják az írott nyomtatott szöveget, mint a kollázsok pöttyei, színfoltjai. Szóval valahogy apám holisztikus művészetszemlélete mintha azon alapulna, hogy nagyon eszkétkusan, lényeglátóan jelentéseket, üzenettöredékeket toljon az arcunkba. Érezte már az 1990-es években írt verseiben, hogy néha még egy e-mailnyi terjedelem is sok lesz, és csak Messenger-töredékekkel kommunikálunk majd egymásnak. Furcsa, mert egyszerre láthatom korszerűnek és időtlennek, azaz korszerűtlennek ezt a gondolatot. Egyszerre McLuhani és Gutenbergi a nyomtatás és a média logikájával az írásbeliség hagyományához kötődni és még jó ösztönökkel belekapni a digitális kultúrába. De azért a TikTokig már nem merészkedik el, teszem hozzá félfenken. De nem is kell, mert a művészet sohasem csak a jelen pusztá lenyomata, a jelen referenciális ábrázolása. Másról szól: apám akár versekben, akár kollázsokban megtalált és gömbölyű kavicsokká csiszolt szavainak mintha még így is több értelme, realizmusa, morális tartalma lenne, mint annak a társadalmi vagy politikai valóságnak, ami körülvesz minket. És a valóság az makacs dolog, a történelemben az egyre inkább a valóságtól elszakadó Rómát pillanatok alatt bedöntötték a barbárok, az ugyancsak hasonló cipőben járó rokokót lefejezte a francia forradalom, a koncentrációs táborok csendje elnyomta a weimari köztársaság nagyvilági lármáját. Egy veszprémi aluljáróból nehéz megmondani, mi lesz a jövő, de nem is ez a feladat, hanem csak annyi, hogy megköszönjem, hogy eljöttek és az apámat ünneplik velem, úgyhogy ezennel akkor meg is nyitottam a kiállítást.

Fenyvesi Áron

A Cholnoky-kód,

avagy Kivel találkozott a szerző a korfui osztériában?

Tudományos tanácskozás a Cholnoky testvérek életműveiről

A *Cholnoky-kód* Egressy Zoltánnak a Pannon Várszínház és a Forte Társulat közös produkciójában bemutatott drámája. A Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

A vidék poétikája – Emigráns vajdasági írók, Tolnai és Hajnóczy reflexiói

A Tolnai-anekdó

Az EX Symposium 110-es és 111-es számaiból

„T. valóban kitágította az anekdota határait, nem vé-

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

teszték, 110-es számban.

A Cholnoky-életművet az Egressy Zoltán és a

Cholnoky család tagjai – köztük a három (író) fivér: Viktor, Jenő és László – lépnek színre benne, és képviselik életeikkel és munkásságukkal Veszprém város polgárisodásának, európai szellemiségűvé és (nemzetközileg is) ismertté válásának történetét. Az Egressy-dráma mellett sok szó esett Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című művéről is – mint a Cholnoky-életművek újra-, illetve továbbírásának példájáról – az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság által április 23-án és 24-én Budapesten megtartott tudományos tanácskozáson, amelyen magyarországi, felvidéki, erdélyi és vajdasági tudósok, kutatók is részt vettek. A tanácskozás fő szervezője dr. Gintli Tibor egyetemi tanár, a MIT elnöke volt.

„T. Tolnai jött, az anekdotára vonatkozó megállap-

A *Tiltott Ábrázolások Könyve* mint a *Cholnoky-történetek* pre-textusa, illetve a *Vár Ucca Tizenhét* kiadói vállalkozása, az életművek darabjainak kiadása, valamint a negyedévkönyv 1993-as

Cholnoky Viktor-száma fontos mérföldkövei a Cholnoky-nagytörténet és -legenda újragondolásának. Géczy János *Tiltott Ábrázolások*-sorozatában jelentek meg ugyanis azok a részletek, amelyekből végül a kiismerhetetlenül gazdag poétikájú, összetett műfajú, a három életmű (elbeszélői) magatartásmintáit és beszédmódjait újraképző 2023-as könyv szövegvilágai létrejöttek. A megjelenést követő interjúiban az író a legendaképződés legkorábbi forrásaira is kitér, többek között Ilia Mihály, az egyetemi Mester előadásaira és a témával kapcsolatos útmutatásaira. Ezeknek egyik kulcsmozzanata volt az, amikor a vidék és a vidékiség poétikájára irányította hallgatóinak figyelmét: „A Mester azt mondta nekem, hogy »ahogy Csáth és Kosztolányi fontos a Délvidék számára, mert például Szabadka általuk kapja meg a rangját, ugyanilyen értékű Veszprém számára az a három Cholnoky, akiről addig, a '70-es és a '80-as évekig igazán sokat nem beszéltünk» (A „csillagokkal társalogtak” a Cholnoky testvérek. *Terítéken Géczy János regénye*. Kérdező: Bencsik Orsolya. 95. Ünnepi Könyvhét, SZTE. <https://u-szeged.hu/sztehitek/2024-julius/csillagokkal>). Ugyanilyen módon utal arra a jelenségre is, hogy a Cholnoky-legenda életre hívásának igénye a múlt század kilencvenes éveiben délről, Szegedről, s az ottani kulturális élethez közel élő, a térségi háborúk elől menekülő emigráns vajdasági magyar írókkal együtt érkezett a magyar irodalomba. Ők hozták magukkal a veszprémi kódlovagok

történetét, köszönhetően a szegedi irodalomtörténeti kurzusokkal szinkron ható újvidéki bölcsészeti szemináriumoknak, mint amilyen Bori Imrének a modern magyar irodalom kezdeteiről szóló előadásai voltak, és „a két Cholnoky”-ról írt tanulmányai (*Fridolin és testvérei* – 1976, Ua. *Prózatörténeti tanulmányok*, 1993). Ezeknek hatása és lenyomata jól kivehető a *Vár Ucca Tizenhét* Cholnoky-émlékszámában és -kiadásában is. Az 1993-as Cholnoky Viktor-számban az író kevésbé ismert novelláiból készült válogatás, a kortársak (például: Kárpáthy Aurél) vagy a testvér (Cholnoky László) róla szóló írásai, az irodalomtörténeti recepció vonatkozó elemzése (többek között: Bori Imre, Fábri Anna, Szajbély Mihály tanulmányai) mellett épp a jelölt egyetemi műhelyekben, posztmodern irodalmi diskurzusok nyomán létrejött értelmezések is napvilágot láttak, így az Ilia Mihály által hangsúlyozott vidékiségről (ami itt már nem csak a sár és a por képzetével azonos fogalom), illetve a (sokban identikus) Csáth- és a Kosztolányi-életművek képviselte szecessziós világértésről és magatartásról készült dolgozatok (Juhász Erzsébet, Radics Viktória, Brassai Zoltán, Radics Melinda, Varga Piroška és mások munkái). Miként az elhangzott a budapesti konferencián (Bence Erika előadásában): a vidékiség poétikája, illetve a városmitológiák (Szabadkái és Veszpré-

mé is) máig alakuló diskurzusokat, beszédmódokat és elbeszéléseket jelentenek a regionális irodalmi kultúrákban. A múlt század kilencvenes éveinek mítoszalkotó és újraértelmező szépírói vállalkozásai közé Hajnóczy Péter fő műve, *A halál kilovagolt Perzsiából*, illetve Tolnai Ottó prózájának jelenségei (például a tenger-történet, az alteregók, alakmások, infaustusok megjelenése) mellett érdekes momentum Bognár Antal *Túlélők* (1993) című prózakötete, amelyben az író alteregója, P. J. Kirschmüller/Prikidánovics János öngyilkosjelölt „vízió formájában éli át Cholnoky László halálát és folyóba ugrását”.

Jenő és a fivérek – mítoszok, anekdoták, igazságok

A két író és szerkesztő mellett a harmadik testvér, a földrajztudós Jenő tudományos és ismeretterjesztő munkássága, illetve ön-életrajza, visszaemlékezései is szervezik a narratívát. Mivel hármójuk közül egyedül az ő életműve teljesebben ki, s adhat rálátást a család, illetve a fivérek életművére, valamint a 20. század első fele, különösen a századforduló kulturális és tudományos közéletére, Géczy János írói habitusa és törekvései szempontjából – a szépíró és a természettudós nyelvét egyaránt érvényesítő attitűdjé miatt – mintha épp Cholnoky Jenő életműve volna a legizgalmasabb. Ennek reprezentáns darabjait a két *Terepgyakolatok*-ciklus tárja elénk: mindkettő rövidtörténetek és fragmentumok sorozatából tevődik össze, amelyek (és a lábjegyzetek is erre mutatnak) épp úgy szólnak Cholnoky Jenő, a természettudós megfigyeléseiről és tanulmányairól, mint ahogy utánképzik Viktor és László rövidprózájának eljárásait és sajátosságait is.

A budapesti tanácskozás bevezető előadását Kubassek János geográfus, muzeológus tartotta *Cholnoky Jenő útirajzairól*, de az opus kontextualizálása révén a Cholnoky-történet utóéletének, recepciójának történetéről, mozzanatairól és anekdotáiról is eleven képet festett előttünk. Az előadásokat követő vita során

Szilágyi Márton átveszi a Toldy-díjat

*Kilátás a csoklovinai alsó barlang szájától a patakon lefelé,
Hunyad vármegye, Magyarország, 1911. VI. 30.*

*Forrás: CHOLNOKY JENŐ FÉNYKÉPTÁR /
Cholnoky Jenő Hagyaték / Cholnoky Jenő Földrajzi Társaság*

többször is felmerült a legendaképződés és a mítoszalkotás, az emlékezet megszépítő erejének hatása az életművek kanonizálódása során, hogy aztán a Cholnoky-mítosz jelenkori, azaz aktuális irodalmi létjogosultságáról szülessen konszenzus, s hogy megállapítást nyerjen: amit ma teszünk, s ahogy beszélünk róla például egy ilyen tanácskozás keretében is, az „maga a Cholnoky-legenda és -mítosz”. Nem véletlen, hogy a *Séd* kritikai lap 2020-as évi első száma az író és tudós születésének 150. évfordulójáról megemlékező Cholnoky Jenő-emlékszám.

Sok anekdota szól a Cholnoky család magántörténetében és a fivérek életművében történt átsajátításokról, átjárásokról, ön- és írói plágiumokról, ahogy Viktor és László nemcsak tárgyakat (például Jenő bundáját) vett kölcsön a másiktól (egymástól), hanem fivérük természettudományos ismereteit, földrajzi és utazói leírásait, de társadalomtörténeti kommentjeit is felhasználta, átsajátította. László saját szövegeit is számtalanszor adta el eltérő címmel, vagy vette át (plagizálta, lopta el?) testvére(i) írását, miként Viktorról is elmondható, hogy írói eljárásai között jelen volt az idézet, a törlés és az újírás módszere. Virágh András *Balzsamozók és emlékirók – Cholnoky Viktor recepciója és hatástörténete 1912 és 1929 között* című előadásában a recepciókutatás vonatkozó eredményeinek és hermeneutikai konzekvenciáinak felvázolása mellett arra a filológiai kihívásra is kitért, hogy – különösen Cholnoky László posztmodern írástechnikája, például a jelöletlen idézés és másolás miatt – igen nehéz megállapítani egyes cikkekről, tárcákról és rövidtörténetekről, hogy ki a primer szerző a testvérek közül. Ezért Devescovi Balázs az említett posztmodern elbeszélői és poétikai eljárások sorában egy új kategória, a *spinoff* jelenségét írta le, ami az írás és az átsajátítás „származék” jellegével, az eredeti szövegből való „kiválás”, a „módosított felhasználás” (újrahasznosítás) jelenségével azonosítható (előadásának címe: *Cholnoky László korai külön rövidprózája. Még egyszer A hófelhő regéje kapcsán*).

E sorok írója a tárgyalt életműveknek a kortárs magyar irodalmi reflektáltságáról szóló előadásában ugyancsak rákérdezett erre a különös jelenségre. Géczy János *Cholnoky-történetek: a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* című regényének bevezető szövegét, a *G. történetét* elemezve tette fel a kérdést, vajon kivel találkozott G. (azaz a magát felfedő Géczy János író) egy korfui osztériában, amikor szóba elegyedett egy, a bemutatkozáskor csak a vezetéknevét (Cholnoky) eláruló utazóval, egy öreg tengerésszel (tengeri medvével, mint Trivulzio is az *Amanchich-történetekben*). Minthogy a történeteket mesélő (saját regényét író) szereplő a három Cholnoky közül bármelyikük lehet. A „ki beszél a történetben?” dilemmáját végül is maga a megszólított történetmondó oldja fel, amikor közli G.-vel: „Nagyon örülök, hogy végre, ha nem is ellátsz, de legalább elsejtesz hozzámig. És hogy végre érdekellek. Kedves Öcsém, én senki más nem vagyok, mint Te magad.”

Régi és új „ködlovag”-ok – Fridolin (mai) testvérei

Krúdy Gyula a *Nyugat* 1911-es évi 24-es számában tárcát jelentetett meg Cholnoky Viktorról. A melankolikus hangvételű írás nemcsak azért érdekes, mert egy akkor még élő író helyez mitikus/kultikus fénybe, hanem mert azt az archetípust állítja elének, amelynek a századforduló idején fellépő alakmárait szokás „ködlovagok”-nak nevezni, akiknek 19. századi önsorsrontó, szenvedélybeteg előképe Kuthy Lajos lehet, maga Krúdy Gyula és asztaltársasága a London Szálló éttermében (miként azt Márai Sándor állítja elének a *Szindbád hazamegy* című regényében), aztán Csáth Géza meg Kosztolányi Dezső is: „Magyarország egyik legfurcsább és legtehetségesebb embere. És csak fiatal újságírók járnak éjszaka az ablaka alatt és áhítattal figyelmeztetik egymást, hogy a legjobb újságíró lakásán még ég a lámpa, dolgozik-e a mester, vagy betegségeiben kínlódik? Ennek az országnak, ennek a magyar életnek minden igazságtalansága, gazsága, bitang tudatlansága szorítja össze a rajongó fiatal emberek öklét, amidőn az olcsó függönyök mögött árván, magányosan pislog egy kis lámpás, mintha egyetlen kis csillag ragyogna őszi éjszaka a Kárpát felett.” És ennek a dekadens, szecessziós magatartásnak a megtestesítői Cholnoky Viktor és László, szimbólumai többek között Trivulzio (Cholnoky Viktor *Trivulzio szeme* című novelláskötetének emblemikus alakja) és Fridolin is (Cholnoky László *Tamás* című regényének hőse, illetve Bori Imre a századforduló modernségét tárgyaló tanulmányának címadója).

A térszerzés és az elbeszélői pozíciók vizsgálata során (Radics Rudolf előadásában) a köztesség, az élet és a halál közötti átmenet és a vízió mint tér, illetve azok a különös elbeszélői helyzetek kerültek bemutatásra, amikor maga a szereplő „írja” és „szervezi” saját történetét, például az *Olivér lovag* vagy a *Prikk menyeyi útja* hőse és elbeszélője Cholnoky Viktor, illetve Cholnoky László novellájában. Fábri Anna ezeket a szereplőket nevezte a *Vár Ucca Tizenhét* negyedévkönyben közölt 1993-as tanulmányaiban „rémlátók”-nak, s ezekkel az alakokkal, elbeszélői helyzetekkel és szövegvilágokkal foglalkozott a budapesti tanácskozáson Santavec Anita *A rémlátás igézete* című előadásában, vette összevető vizsgálat alá a fantasztikum és a misztikum jelenségét Sebők Melinda Cholnoky Viktor mellett Babits Mihály novellisztikájában is.

Fridolin és „testvérei” a ködlovag- és a rémjárás magatartásai mellett a halálvárás életmodelljének a képviselői is a magyar irodalomban. A Cholnoky-tanácskozáson két szekció is foglalkozott a lélektaniségal e kérdéseivel. Eisemann György Cholnoky László prózájában értelmezte az „egzisztenciális állandóság hiánya” jellemezte élményvilág jelenségeit, Bengi László ugyanezen prózavilágból emelte ki a *Különös ismerős* című novellát, Gintli Tibor témája pedig „az öngyilkos-

ság blaszfém teológiája” volt, s vizsgálata tárgya a *Prikk menyeyi útja*, mint ahogy a tanácskozás több előadója is ezt a szöveget elemezte. Papp Ágnes Klára a belső meghasonlás a lélektan és a fantasztikum közötti átmeneti állapotainak elbeszélői stratégiáiról értekezett, míg Hovány Márton Cholnoky László prózapoétikai eljárásait értelmezte „az alkohol tropológiai”-ról szóló előadásában. Mizsur Dániel előadásának címe *Halál és továbbélés Cholnoky Viktor novelláiban* volt.

Arany Zsuzsanna a Nietzsche-allúziókat kutatta Cholnoky Viktor publicisztikájában más utalásokkal és jelenségekkel egyetemben, Kosztolányi Tibor az író irodalomtörténeti reflexióit értelmezte, míg Nagy Hilda az orvosok tevékenységének és a betegség állapotának Cholnoky-féle irodalmi definícióit vette górcső alá.

Szabadka és Veszprém vidékiségeinek virtuális összefüggései e téren, az alakformálás és az elbeszélői pozíciók szintjén is releváns értelmezési támpontok lehetnek, hiszen a kortárs magyar irodalom számos esetben, például Tolnai Ottó regényírásában mutatta fel ezeket a perifériára szakadt infaustusokat, csavargókat, nagyívókat, akik ugyanakkor írják és szervezik a saját történetüket a szövegvilágokban.

A fordított perspektíva fontossága

A tanácskozás egyik legfontosabb konklúziója és kimenete volt az a felismerés/megállapítás, hogy a Cholnoky testvérek életműve majdnem fél évszázados „hibernáltság”-ot követően, a múlt század kilencvenes éveitől kezdődően eleven hatással éledt újjá és tematizálódik a kortárs magyar irodalomban, irodalomtörténet-írásban és a hermeneutikai kutatásokban is. Ezért nem véletlen, hogy a Cholnokyak életművének gyakori megközelítési módját a legújabb irodalmi szövegekből való kiindulás, a visszafelé történő értelmezés perspektívája jelenti. Mivel a Cholnoky-szövegek megértésének autentikus befogadói kontextusa elveszett a múlt időben, nincs más lehetőségünk, mint hogy az utókor reflexióiból és tematizációiból, például Géczy János regényéből kiindulva értsük meg Cholnoky Viktort, Jenőt és Lászlót.

Az ELTE Bölcsészettudományi Karán rendezett Cholnoky-tanácskozáson a téma tudományos kutatói, egyetemi tanárok mellett a doktoriskolák hallgatói is szót kaptak és bemutathatták kutatási eredményeiket. A rendezvény felvezetéseként került sor a kutatói Toldy-díj átadására is, amelyet idén Szilágyi Márton irodalomtörténész, egyetemi tanárnak ítéltek oda a Magyar Irodalomtörténeti Társaság díjkiosztó kuratóriuma.

Bence Erika